

ADHD-bussen

- En evaluering af oplysningskampagnen Rejseholdet

December 2011

ADHD-bussen

- En evaluering af oplysningskampagnen Rejseholdet

Christiane Bundegaard Petersen
christiane.petersen@stab.rm.dk

Folkesundhed og Kvalitetsudvikling
Olof Palmes Allé 15
8200 Aarhus N
Telefon: 78 41 40 38

Publikationsnr. 11-023

Indholdsfortegnelse

1	RESUMÉ	1
1.1	Væsentlige resultater	1
1.1.1	Målopfyldelse	1
1.2	Metode	2
2	AKTIVITETER FOR PROFESSIONELLE	3
2.1	Temamøder	3
2.2	Deltagernes vurdering af temamøderne	3
2.3	Krydstabuleringer	4
2.4	Øvelsesmateriale og besøg på kommunale adresser	6
2.5	Vurdering af øvelserne	7
3	SUCCESKRITERIER OG MÅLOPFYLDELSE	9
3.1	Åben bus og offentligt tilgængelige fyraftensmøder	9
3.2	Kommunalt engagement	9
3.3	Medieomtale	10
4	KOMMUNAL DELTAGELSE	11
4.1	Udvælgelse	11
4.2	Samarbejde med kommunerne	11
4.3	Erfaringer	12
5	FORMIDLING TIL PROFESSIONELLE	13
6	FORMIDLING TIL BØRN	14
6.1	Folkeskoler	14
6.1.1	Tilbagemeldinger	14
6.1.2	Erfaringer	16
6.2	Daginstitutioner	16
6.2.1	Erfaringer	16
7	FORMIDLING TIL BORGERE	17
7.1	Åben Bus	17
7.2	Temamøde for familie til børn med ADHD	17
7.3	Stand up og foredrag	17
8	FORMIDLING	18
9	KONKLUSION	19
10	BILAG	20

1 Resumé

Rejseholdets formål er at skabe opmærksomhed og sprede viden om ADHD. ADHD-foreningen har med midler fra TrykFonden i efteråret 2011 sendt en kampagnebus ud til seks kommuner i landet med aktiviteter til skoler og daginstitutioner, offentlige arrangementer og arrangementer for professionelle i kommunerne. Rejseholdet havde på forhånd defineret en række succeskriterier, som aktiviteter og arrangementer skule måles i forhold til. Succeskriterierne blev forventet opfyldt gennem realisering af specifikke mål og leverancer. De specifikke succeskriterier er indskrevet i registreringsskemaet, som findes i bilag 15.

Rejseholdet er netop afsluttet og denne evalueringsrapport samler resultaterne sammen og vurderer dem i forhold til succeskriterierne.

1.1 Væsentlige resultater

Der har generelt været stor interesse for Rejseholdet. I alle kommuner som Rejseholdet har besøgt har der været pænt fremmøde ved Rejseholdets arrangementer både for professionelle og for borgere. Alle kommuner har engageret sig og deltaget i planlægningen. Der har samtidig været stor interesse for Rejseholdets øvelsesmateriale til skoler og daginstitutioner. Og der har ikke mindst været interesse fra både lokale og nationale medier.

1.1.1 Målopfyldelse

Ved projektets indledning udviklede ADHD-foreningen en operationel projektbeskrivelse, som beskriver projektets samlede aktiviteter og mål samt indikatorer og succeskriterier for projektet. Udover at fungere som en detaljeret projektbeskrivelse tydeliggør operationaliseringen den formodede sammenhæng mellem de forskellige aktiviteter, og hvad de forventede resultater er. Den operationelle projektbeskrivelse virker dermed som grundlag for tilrettelæggelsen af denne evaluering af projektet. Projektbeskrivelsen kan rekvireres ved henvendelse til ADHD-foreningen, og målene findes i registreringsskemaet i bilag 15.

De fleste af Rejseholdets succeskriterier er opfyldt. Der har været afholdt flere arrangementer for professionelle end forventet, Rejseholdet har besøgt flere skoler og daginstitutioner end forventet og udleveret materiale til flere skoler og daginstitutioner end forventet. Der er afholdt flere offentlige arrangementer end forventet, og der har været interesse for arrangementerne blandt borgerne i alle kommuner, Rejseholdet har besøgt. Ugeplanerne for hver enkelt kommune kan ses i bilag 16-21 i den rækkefølge kommunerne blev besøgt.

Det har ikke været muligt at få relevante udvalgsformænd fra kommunerne til at byde velkommen som forventet, men kommunerne har været gode til at engagere sig på andre måder. Derudover har der været en større mediedækning i nationale medier end forventet primært fordi Rejseholdet vakte nationale mediers interesse i almindelighed og altså ikke kun lokale som forventet. Derudover på grund af kritik af en bestemt folder, som kunne rekvireres i bussen. Der har desuden også som forventet i Rejseholdets succeskriterier været medieinteresse for Rejseholdet i lokale medier.

1.2 Metode

Der er indsamlet data til evalueringen ved temamøder for professionelle, øvelser for børn og registreret målopnåelse i hver kommune. Dataindsamlingen ved temamøderne er gennemført ved korte spørgeskemaer med mulighed for at skrive uddybende kommentarer. Skemaerne blev udleveret og indsamlet ved temamøderne og sendt til evaluator. Der er udleveret spørgeskemaer og frankerede svarkuverter til lærere og pædagoger sammen med de øvelser, de har afprøvet med deres klasser eller grupper. De professionelle (lærere og pædagoger) skulle selv sørge for at sende skemaerne til evaluator, hvilket sandsynligvis har haft betydning for svarprocenten. Der er desuden blevet udfyldt et registreringskema for hver kommune angående ugens aktiviteter, antal besøgende og mediedækning blandt andet. Skemaerne er vedlagt i bilag 13-15. Evaluator har desuden deltaget i et åben bus arrangement.

Spørgeskemaerne er lavet til at måle udbyttet af temamøderne og indsamle vurderinger af og erfaringer med øvelserne. Der er foretaget en kvalitetsudvikling af spørgsmålene i samarbejde med eksperter i ADHD foreningen. Derudover er skemaerne rettet til efter en intern revision på baggrund af Rejseholdets to første besøg. Revisionen har ikke generel betydning for dataanalysen, hvis det er tilfældet, er det kommenteret i det konkrete tilfælde i dataopgørelsen.

Det har været frivilligt at besvare samtlige spørgeskemaer, og besvarelsene er anonyme. Svarprocenten har derfor stor betydning især for, hvordan data fra øvelserne kan læses. Der er udleveret øvelsesmateriale til 504 klasser og grupper og modtaget 36 evalueringsskemaer retur. Svarfordelingen kan flytte sig markant på grund af den meget lave svarprocent, og opgørelsen kan derfor ikke tolkes som den generelle holdning. Det er derfor vigtigt at tage forbehold i analysen og udelukkende tolke data som udtryk for holdningen hos dem, der har svaret.

Frivillighedsprincippet og mulighed for anonymitet gælder også for skemaerne fra temamøderne. Der er til gengæld modtaget 763 besvarelser ud af 1316 deltagere, hvilket giver en svarprocent på 58 %, data kan således læses som flertallets holdning, men er ikke et statistiske signifikant udtryk for svarfordelingen i hele populationen. Svarfordelingen vil således også her kunne rykke sig.

ADHD-foreningen udviklede i løbet af projektperioden et skema til forældre og familie til børn med ADHD, fordi formidlingen til denne målgruppe ikke var tænkt ind i succeskriterierne, og derfor ikke blev en del af evalueringsdesignet. ADHD-foreningen har stået for indsamling og indtastning og bearbejdning af data i læringsøjemed. Disse er ikke medtaget i evalueringsrapporten.

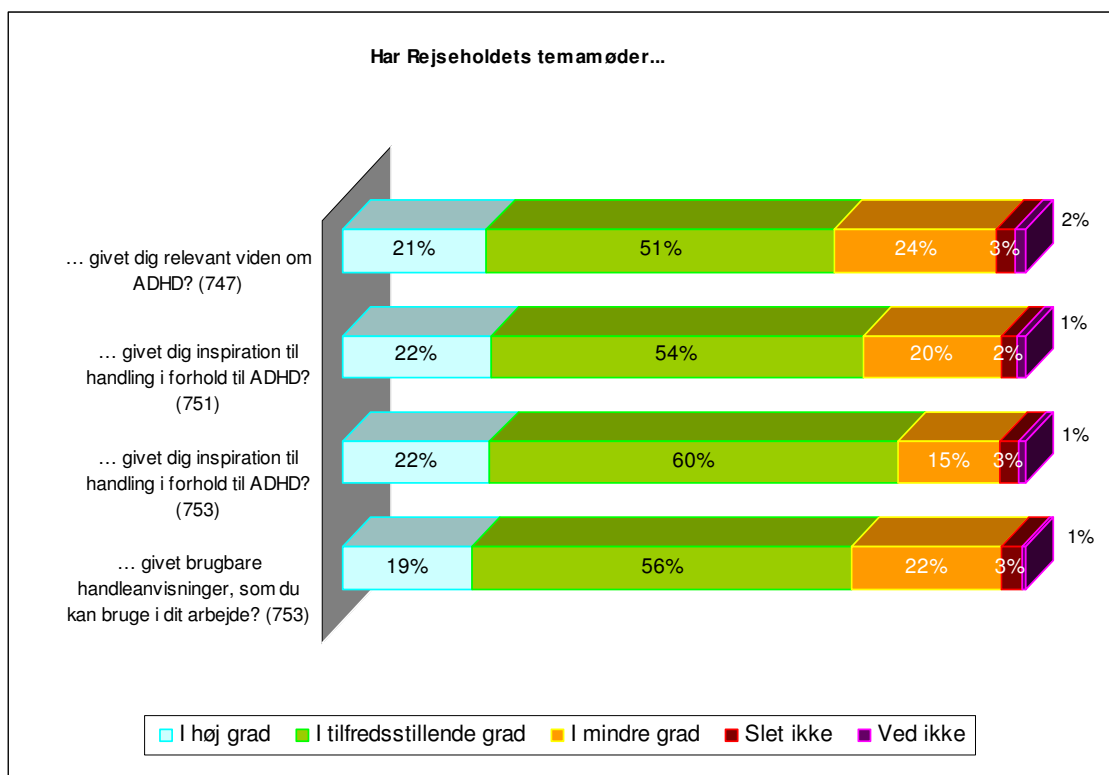
2 Aktiviteter for professionelle

2.1 Temamøder

Temamøder er en fælles betegnelse for møder, som Rejseholdet har afholdt med grupper af professionelle eller for borgere i de enkelte kommuner. Der er i gennemsnit afholdt 4,3 temamøder for professionelle og 1,8 temamøder for borgere i hver kommune inklusiv stand up foredrag med Anders Stjernholm. Rejseholdets målsætning for temamøder var, at mindst tre temamøder (eller besøg på skoler eller daginstitutioner) skulle gennemføres i hver kommune, der har således været endnu større interesse for temamøderne end forventet i succeskriterierne. Dette peger på, at Rejseholdets besøg har været relevant og har skabt interesse både blandt professionelle og borgere i kommunerne. Læs mere om temamøderne i afsnit 5 *Formidling til professionelle*.

2.2 Deltagernes vurdering af temamøderne

Deltagerne ved temamøderne blev bedt om at udfylde et evalueringsskema om deres oplevelse af temamødet, og angive hvad de fik ud af mødet i forhold til viden om ADHD, motivation til handling og fokus på ADHD, samt brugbare handleanvisninger. Deltagernes vurderinger præsenteres i figuren nedenfor. Derefter er deltagernes vurderinger krydset med deres baggrundsviden, hvilket er præsenteret i fire krydstabeller i afsnit 2.3 efterfølgende.

Mellem 75 % og 82 % af deltagerne, som har besvaret, havde i høj grad eller tilfredsstillende grad oplevelsen af at få relevant viden, inspiration eller handleanvisninger fra temamøderne. Der er dog en del, der oplevede, at de kun i mindre grad fik de nævnte erfaringer med sig, det svinger mellem 15 % og 24 %, hvor den største gruppe findes under relevant viden.

I de to første kommuner var spørgsmål 1 formuleret som et dobbeltspørgsmål, da der både blev spurgt om Rejseholdets temamøde havde "... givet ny *og* relevant viden", dette blev rettet til på grund af mange kommentarer til spørgsmålets dobbelte ordlyd. Formuleringen kan have haft betydning for svarene, da mange havde kommenteret, at viden var relevant, men for mange var det ikke ny viden.

Det er kun en meget lille andel af deltagerne (mellem 2 og 3 %), der har besvaret evalueringsskemaerne til temamøderne, som har oplevet at gå fra temamøderne uden at være blevet klogere på ADHD, have fået inspiration, brugbare handle anvisninger, eller fokus på ADHD.

Deltagerne ved temamøderne havde mulighed for at skrive kommentarer til deres besvarelser, alle kommentarerne er medtaget i bilag 1.

2.3 Krydstabuleringer

For at undersøge hvorvidt deltagernes forhåndsviden giver udslag i varierende tilfredshed med temamødet er der foretaget krydstabuleringer mellem de enkelte spørgsmål og deltagernes forhåndsviden. Resultatet af denne analyse kan ses i tabel 1-4.

Det kan konstateres, at langt den største andel af deltagerne har fundet temamøderne tilfredsstillende, uanset hvilken viden de har haft på forhånd. Temamødet har derfor kunne bidrage med noget til langt de fleste deltagere. Der ses en lille tendens til at deltagerne med lidt viden om ADHD udviser en større tilfredshed, idet der er en større andel i denne gruppe der svarer "i høj grad" især på spørgsmål 1, 3 og 4.

Tabel 1:

		Hvilket udsagn passer bedst på din forhåndsviden			
		Ikke meget viden om ADHD	Lidt viden om ADHD	Grundig viden om ADHD	Total
Sp1. Har Rejseholdets temamøder givet brugbare handleanvisninger, som du kan bruge i dit arbejde?	Slet ikke	4%	1%	6%	3%
	I mindre grad	18%	16%	30%	20%
	I tilfredsstillende grad	60%	59%	50%	57%
	I høj grad	18%	23%	13%	20%
Total		100%	100%	100%	100%
N = 677					

Tabel 2:

		Hvilket udsagn passer bedst på din forhåndsviden			
		Ikke meget viden om ADHD	Lidt viden om ADHD	Grundig viden om ADHD	Total
Sp2. Har Rejseholdets temamøder været motiverende for dig i forhold til at få fokus på ADHD?	Slet ikke	2%	1%	7%	3%
	I mindre grad	19%	10%	23%	14%
	I tilfredsstillende grad	57%	65%	52%	61%
	I høj grad	21%	25%	18%	23%
Total		100%	100%	100%	100%
N = 671					

Tabel 3:

		Hvilket udsagn passer bedst på din forhåndsviden			
		Ikke meget viden om ADHD	Lidt viden om ADHD	Grundig viden om ADHD	Total
Sp3. Har Rejseholdets temamøder været motiverende for dig i forhold til at få inspiration til handling?	Slet ikke	1%	1%	6%	3%
	I mindre grad	24%	16%	30%	20%
	I tilfredsstillende grad	57%	59%	50%	57%
	I høj grad	18%	23%	13%	20%
Total		100%	100%	100%	100%
N = 669					

Tabel 4:

		Hvilket udsagn passer bedst på din forhåndsviden			
		Ikke meget viden om ADHD	Lidt viden om ADHD	Grundig viden om ADHD	Total
Sp4. Har Rejseholdets temamøder givet brugbare handleanvisninger, som du forventer, du kan bruge i dit arbejde?	Slet ikke	1%	1%	7%	3%
	I mindre grad	28%	18%	32%	23%
	I tilfredsstillende grad	55%	55%	43%	52%
	I høj grad	16%	26%	18%	22%
Total		100%	100%	100%	100%
N = 663					

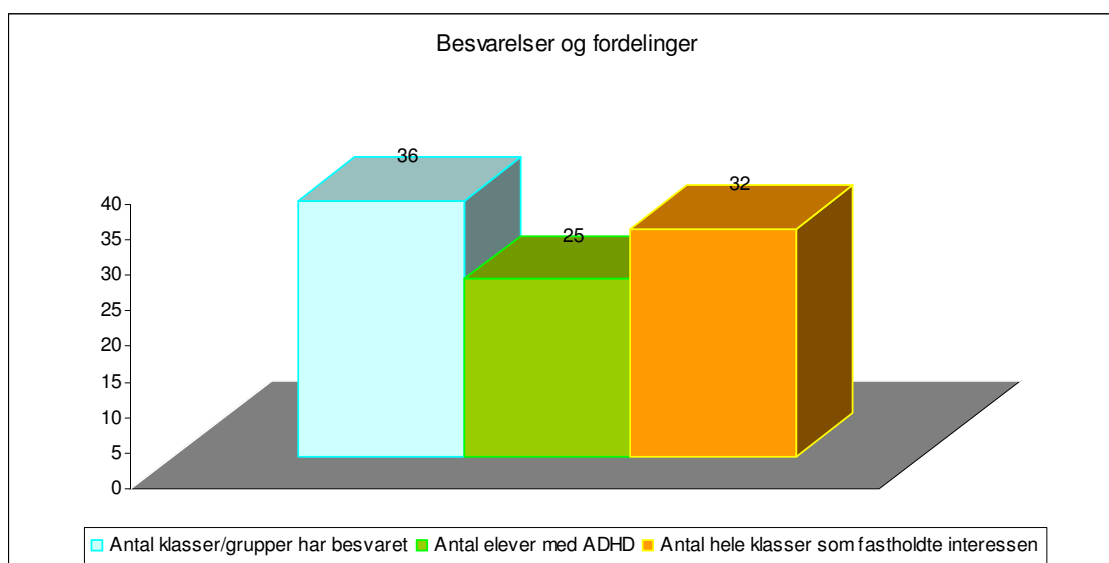
2.4 Øvelsesmateriale og besøg på kommunale adresser

Succeskriterierne for Rejseholdets øvelsesmateriale er opnået fyldestgørende. Der har været stor interesse for at afprøve materialet på skoler og daginstitutioner i alle de besøgte kommuner. Det var målet, at mindst tre skoler eller daginstitutioner skulle afprøve øvelsesmaterialet i hver kommune, og gennemsnitligt har Rejseholdet udleveret materiale til 5,6 skoler eller daginstitutioner i hver kommune. Sammenlagt 34 skoler eller daginstitutioner. På hver skole og daginstitution har der ofte været flere interesserede klasser eller grupper. I alt har 504 klasser og grupper modtaget øvelsesmaterialet i gennemsnit 84 i hver kommune. Alle øvelserne er vedlagt i bilag 3-12.

Rejseholdet skulle besøge mindst tre kommunale skoler eller daginstitutioner i hver kommune. Gennemsnitligt har Rejseholdet besøgt 5,5 kommunale adresser i hver kommune, succeskriteriet er således rigeligt opfyldt. Interessen for øvelsesmaterialet peger på, at Rejseholdet har formået at skabe opmærksomhed omkring ADHD og interesse hos professionelle for at arbejde med emnet med deres målgruppe. Læs mere om Rejseholdets besøg på skoler og daginstitutioner i afsnit 6 *Formidling til børn*.

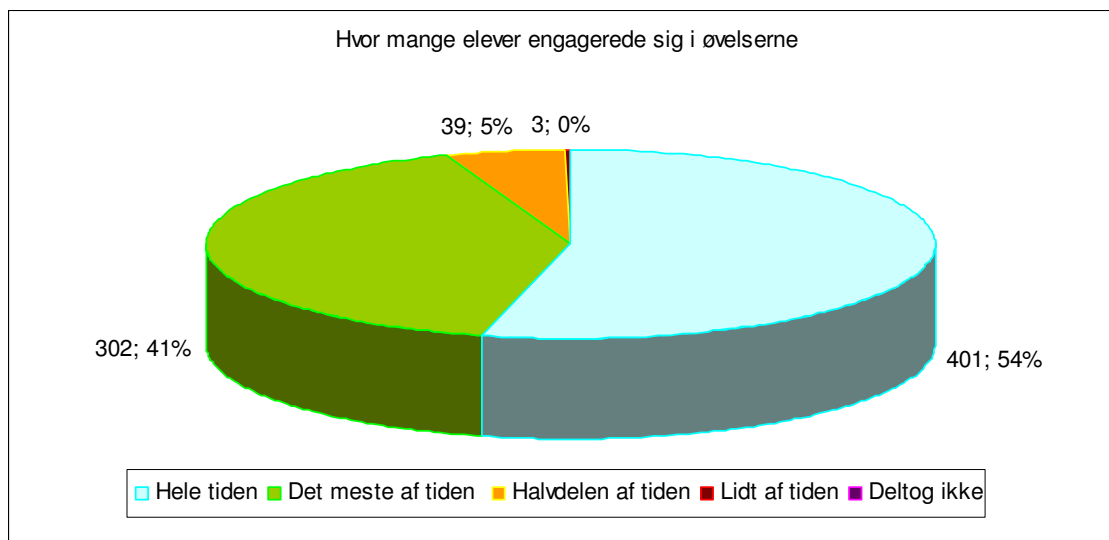
Hver klasse og gruppe, som modtog øvelsesmaterialet, har fået udleveret et evalueringsskema, i alt har 36 besvaret og indsendt skemaet. Dette svarer til at 6 klasser eller daginstitutionsgrupper i gennemsnit har afprøvet materialet i hver kommune. Der er sandsynligvis flere, der har afprøvet øvelserne, men som til gengæld ikke har indsendt evalueringen. Det giver en meget lille svarprocent (på 7 %), og vurderingerne på baggrund af evalueringsskemaerne kan derfor ikke betragtes som generelle. Derimod kan evalueringerne give et billede af, hvordan de lærere og pædagoger, som har besvaret skemaet, har oplevet øvelserne sammen med deres klasse eller gruppe.

Nedenfor ses en grafisk opgørelse over hvor mange svar, der er modtaget, samt hvor mange elever eller børn med ADHD der i alt har deltaget i øvelserne. Derudover er der opgjort, hvor mange lærere eller pædagoger, som har haft oplevelsen af, at hele klassen fastholdt interessen igennem øvelserne.

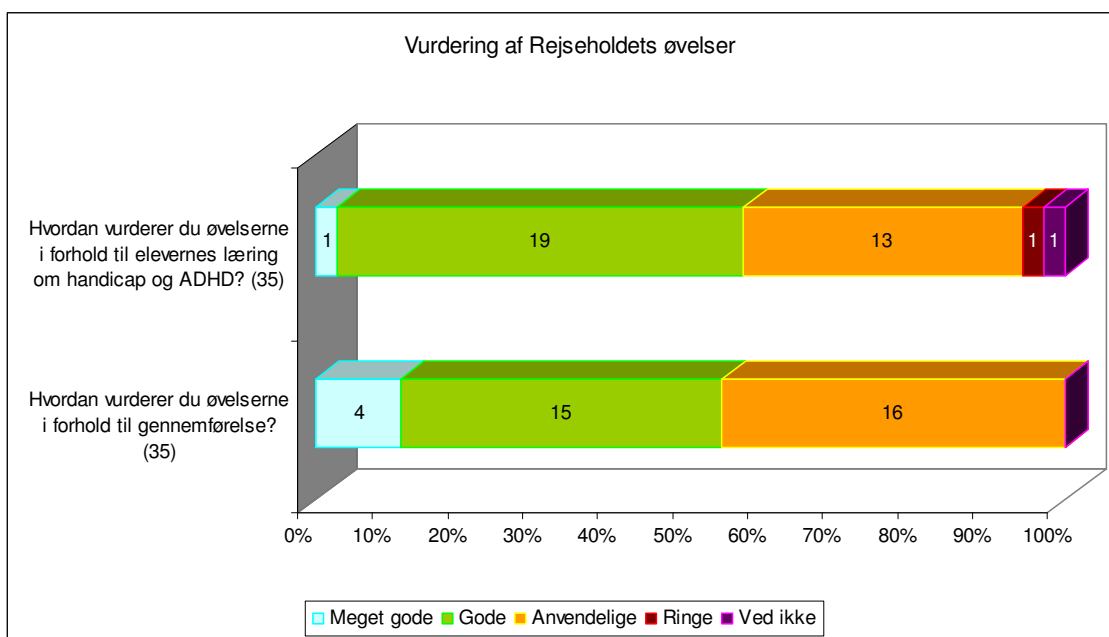

2.5 Vurdering af øvelserne

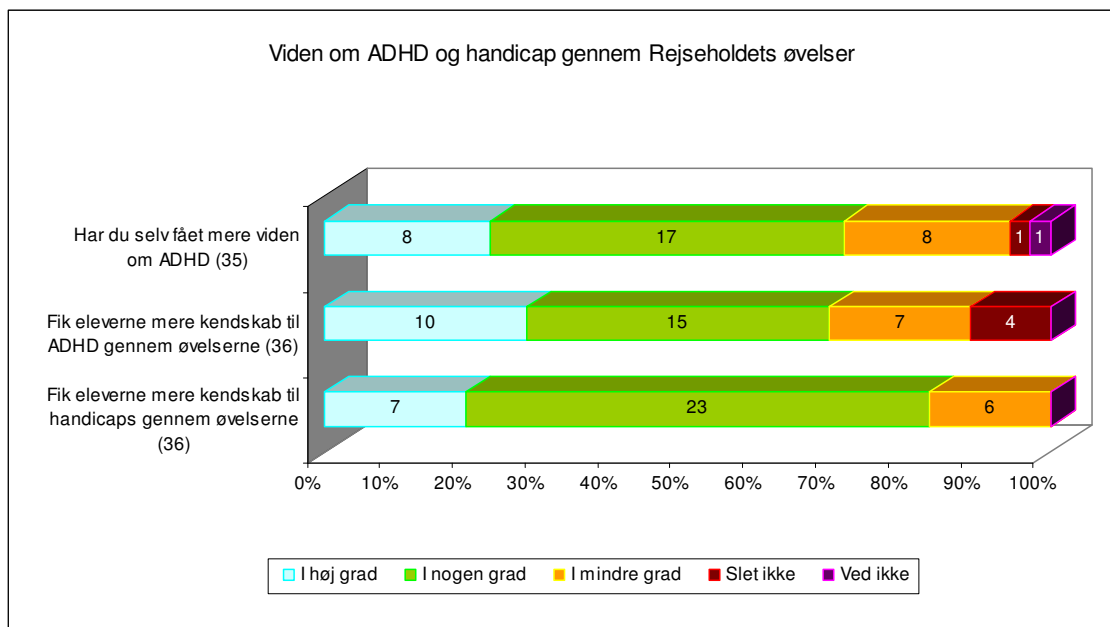
Lærere og pædagoger, som har afprøvet Rejseholdets øvelser og besvaret evalueringsskemaerne, har som beskrevet ovenfor, angivet hvorvidt deres gruppe eller klasse kunne fastholde interessen for øvelserne. Derudover har lærere og pædagoger vurderet, hvor mange af deres elever og børn der engagerede sig i øvelserne, og hvor engagerede de var i øvelserne. Engagementet er præsenteret i et lagkagediagram nedenfor. Her ses at 95 % af alle elever og børn engagerede sig i øvelserne hele tiden eller det meste af tiden, tre elever deltog kun lidt af tiden og ingen deltog ikke. Der har således generelt været rigtig god deltagelse i øvelserne fra de klasser og grupper, som har besvaret.

Lærere og pædagoger er blevet spurgt om deres vurdering af det afprøvede øvelsesmateriale angående elevernes læring om ADHD og handicap, samt hvordan øvelserne har været at gennemføre. De professionelle vurderinger er præsenteret i figuren nedenfor.

De professionelle, som afprøvede øvelserne, blev også bedt om at vurdere, hvorvidt de selv og eleverne eller børnene fik mere kendskab til eller viden om ADHD og handicap. Der er enkelte negative besvarelser desangående, men lagt de fleste besvarelser er positive omkring øvelsernes bidrag til kendskabet til ADHD og handicap både for børn, elever og professionelle.

Lærere og pædagoger, som afprøvede øvelserne blev spurgt om, hvad øvelserne kunne tilbyde dem som professionelle. Alle kommentarerne er medtaget i bilag 2.

3 Succeskriterier og målopfyldelse

I dette afsnit undersøges det, hvorvidt Rejseholdet har levet op til de fastsatte mål og succeskriterier i forbindelse med arrangementer overfor borgere og med hensyn til samarbejde og planlægning med kommunerne. Derudover undersøges det, om Rejseholdet har kunnet leve op til succeskriterierne angående mediedækning af besøgene i kommunerne.

3.1 Åben bus og offentligt tilgængelige fyraftensmøder

Der er i gennemsnit afholdt 1,3 åben bus arrangementer i hver kommune og 1,8 offentligt tilgængeligt fyraftensmøde (inklusive stand up foredrag). Målsætningen for de offentlige arrangementer var, at 2 % af byens borgere eller minimum 150 mennesker deltog i et offentligt tilgængeligt arrangement i løbet af ugen. Det er således en samlet målsætning for åben bus arrangementer og offentligt tilgængelige møder. Læs mere om de offentligt tilgængelige arrangementer i afsnit 7 *Formidling til borgere*.

Målsætning har været lidt svær at undersøge præcist, fordi åben bus arrangementerne, som navnet antyder, var åbne, og interesserede kunne komme og gå, som de ville. Medarbejderne og de frivillige i bussen har derfor forsøgt at holde øje med, hvor mange der ca. har været forbi, de har fået det til 485 i alt, det vil sige i gennemsnit 80,8 deltagere i hver kommune. Til de offentligt tilgængelige møder i kommunerne har der sammenlagt deltaget ca. 400 borgere. Det svarer til 66,6 deltagere i hver kommune.

Sammenlagt giver det gennemsnitligt 147,5 deltagere til de offentlige arrangementer i kommunerne, hvilket kun er 2,5 deltagere mindre end målsætningen. Kriteriet for hvor stor en procentdel af en bys borgere, der har deltaget i et offentligt arrangement, er derfor ikke undersøgt, da det første kriterium om 150 deltagende i Rejseholdets offentlige arrangementer stort set er opfyldt.

3.2 Kommunalt engagement

Rejseholdet havde målsætning om at engagere relevante forvaltningschefer og kommunalpolitikere i forbindelse med besøget. Dette er forsøgt på flere forskellige måder, for at sikre engagement. For det første var det et krav, at kommunerne deltog i planlægningsmøderne i maj og juni 2011, hvilket havde praktiske årsager af hensyn til kommunernes bidrag i forbindelse med Rejseholdets besøg. Planlægningsmøderne havde også den strategiske hensigt at engagere udvalgsformænd, politikere og andre relevante kommunale medarbejdere af hensyn til at sætte ADHD på dagsordenen i kommunen.

Alle kommuner deltog i planlægningsmøderne. Det var noget sværere at få udvalgsformænd til at byde velkommen til de offentlige arrangementer. Der var en målsætning om, at i mindst tre kommuner skulle en relevant udvalgsformand byde velkommen. Det lykkedes desværre kun i en kommune, men derudover bød et udvalgsmedlem velkommen i en anden kommune.

Engagementet fra kommunernes side har vist sig på andre områder end de målsatte. I fem kommuner har børne- og ungechef eller tilsvarende deltaget i tilrettelæggelsen af ugen for Rejseholdets besøg samt deltaget i planlægningen af ugens program. I tre kommuner har børne- og ungechefen eller tilsvarende deltaget i udvælgelsen af skoler og daginstitutioner. I en kommune har den politiske ledelse været inddraget i arbejdet i forbindelse med

Rejseholdet. Derudover er fire kommuner via politikere eller forvaltningsledere blevet informeret om behovet for en indsats vedrørende ADHD og har fået idéer til, hvordan en indsats kan gribes an. Og endelig har børne- og ungechef eller tilsvarende i en kommune deltaget i drøftelser om, hvilken fremtidig ADHD-indsats der kan udvikles med udgangspunkt i Rejseholdets besøg.

Det var en målsætning for Rejseholdet, at der skulle aftales opfølgende møder med mindst to kommuner samt opfølgninger med alle kommuner seks måneder efter Rejseholdets besøg vedrørende konsulentbistand til ADHD-indsatsen. Disse målsætninger kan først undersøges efter evalueringens deadline og er derfor ikke medtaget i indeværende rapport.

3.3 Medieomtale

Succeskriteriet for Rejseholdets medieomtale var, at Rejseholdet indgik i mindst to indslag i elektroniske medier og fire artikler i trykte medier for hver kommune. Dog forventedes det ikke at kunne opnås for kommuner, som ligger geografisk tæt på hinanden.

Rejseholdet fik i alt omtale i 14 lokale trykte medier og 24 lokale elektroniske medier, det vil sige gennemsnitligt 2,3 artikler i de lokale trykte medier og 4 artikler eller udsendelser i de lokale elektroniske medier i hver kommune. Der er således to omtaler mindre end forventet i de lokale trykte medier og to omtaler mere end forventet i de lokale elektroniske medier. Det omvendte forhold kan have noget at gøre med, hvor stor en markedsandel de elektroniske medier har udviklet i forhold til de trykte siden projektbeskrivelsen. Samt at elektroniske medier dækker både tv, radio og internet og trykte medier primært er aviser. Da der gennemsnitligt er 6,3 lokale artikler for hver kommune, opfattes succeskriteriet som opfyldt.

Rejseholdet endte derudover med at blive dækket grundigt af de nationale medier. Rejseholdet fik omtale i 15 nationale elektroniske medier og 5 gange i nationale trykte medier.

Den omfattende mediedækning skyldtes blandt andet en pjecce, som blev udleveret i busen. Pjecen blev kritiseret, fordi den var sponsoreret af et medicinalfirma. Medierne udlagde derfor, at ADHD-foreningen på den baggrund var uvildig og alene interesseret i at medicinere mod ADHD. ADHD-foreningen dementerede mediernes udlægning på folkeskolen.dk, i foreningens nyhedsbrev og på foreningens hjemmeside.

Rejseholdet havde imidlertid også selv fået mediernes interesse på grund af Rejseholdets nyhedsværdi i sig selv. Før pjecen blev et emne i medierne, havde Rejseholdet været i 5 landsdækkende medier, heraf 2 trykte og 3 elektroniske. Og efter pjecen yderligere en gang, som ikke omhandlede pjecen.

4 Kommunal deltagelse

I dette afsnit beskrives den kommunale deltagelse i Rejseholdets aktiviteter. Alle Rejseholdets aktiviteter udgik fra en kampagnebus, som blev kaldt ADHD-bussen. Dette navn bruges også i beskrivelserne af Rejseholdets aktiviteter i de følgende afsnit.

4.1 Udvalgelse

Alle danske kommuner fik i december 2010 en invitation til at fremsende interesseltilkendegivelse med henblik på at få besøg af Rejseholdet. Invitationen blev sendt til relevante chefer og udvalgsformænd på børne- og ungeområdet i kommunerne. Da fristen var udløbet havde ADHD-foreningen modtaget 12 interesseltilkendegivelse med henblik på Rejseholdets besøg. Efter fristen henvendte yderligere én kommune sig.

Ud af de 13 kommuner skulle 6 nu udvælges til besøg. De blev udvalgt ud fra følgende kriterier geografisk spredning, størrelse og kommunal ledelsesopbakning. Disse kriterier blev fortolket således:

Geografisk spredning:	Alle landsdele skal så vidt muligt tilgodeses, samtidig med at en fornuftig rute kan udarbejdes. Dvs. minimum skal der være kommuner fra Jylland, Sjælland og Fyn
Størrelse:	Kommunen skal ikke være større end, at Rejseholdet vil kunne være synlig, få presse samt give en rimelig dækning på Børn- og Ungeområdet.
Kommunal ledelsesopbakning:	Kommuner, hvor chef i forvaltning har fremsendt interesseltilkendegivelsen eller er anført som kontaktperson, vægtes i forhold til kommuner, hvor menige medarbejdere eller ledere i institutioner PPR og lign. er kontaktperson.

6 kommuner blev udvalgt, disse var: Bornholms Regionskommune, Hørsholm Kommune, Stevns Kommune, Rebild Kommune, Fredericia Kommune og Faaborg-Midtfyn Kommune. Stevns Kommune valgte dog at springe fra i juni 2011. Hvorefter Køge Kommune indgik i projektet i stedet.

4.2 Samarbejde med kommunerne

I løbet af maj og juni blev der afholdt planlægningsmøder med de enkelte kommuner. Ved møderne deltog de personer, som kommunen fandt relevant for planlægningen. Da ADHD-foreningen fandt det vigtigt, at der var deltagelse på direktørniveau til planlægningsmøderne, blev kommunerne pr. mail opfordret hertil.

De opgaver, som kommunen havde udover at deltage i planlægningen var følgende:

- Finde lokale til temamøderne og stille disse til rådighed. Heri indgik computer, projektor samt mikrofon eller headset til de større temamøder.
- Stå for forplejning til temamøderne. Dvs. vand, kaffe/the, frugt eller kage.
- Skaffe parkeringstilladelse samt strøm til ADHD-bussen ved åben bus arrangementerne

- Udsende invitationer til kommunens ansatte om temamøderne. Invitationerne blev skrevet af ADHD-foreningen. Hvis kommunen ønskede tilmelding til møderne, skulle kommunerne også selv stå for dette.
- Udsende pressemeddelelse om Rejseholdets besøg i kommunen samt oplægge nyhed om dette på kommunens hjemmeside. ADHD-foreningen skrev udkast til pressemeddelelse.

4.3 Erfaringer

Der var stor forskel på, hvordan kommunerne greb samarbejdet med ADHD-foreningen samt opgaverne omkring Rejseholdet an. ADHD-foreningens erfaringer med at samarbejde med kommunerne har vist, at det er vigtigt, at det fra starten gøres klart, hvilke opgaver kommunen har og hvilke foreningen selv tager sig af.

Derudover er det vigtigt med én kontaktperson i kommunen, som har det overordnede ansvar for kommunens leveringer til projektet. Samt at denne kontaktperson forbliver den samme forløbet igennem eller at der foregår en god overlevering.

Enkelte kommuner havde indsat forskellige kontaktpersoner i forhold til de forskellige opgaver, hvilket også fungerede godt, men krævede et større overblik fra projektlederens side.

5 Formidling til professionelle

I den uge hvor Rejseholdet besøgte den enkelte kommune, blev der tilbudt temamøder om ADHD til forskellige faggrupper i kommunen.

I alt blev der afholdt 26 temamøder fordelt således:

Personale skoler	Personale Dagin- stitutioner	Andet kommunalt personale	Politikere
10	6	8	2

Temamøderne havde en varighed på 2 timer, hvor deltagerne blev introduceret til ADHD og hvilke vanskeligheder dette kan indebære, samt hvordan deltagerne i deres stillinger kan arbejde for at mennesker med ADHD mødes på den bedste måde.

Sammenlagt har der været ca. 1316 deltagere til temamøderne.

Det var kommunerne selv, som havde bestemt hvilke målgrupper, temamøderne skulle holdes for, samt hvor mange temamøder de ønskede. Dette foregik på planlægningsmøderne i maj eller juni. ADHD-foreningen havde lavet et forslag til ugeplan, som kommunerne kunne tage udgangspunkt i, hvori der også indgik en oversigt over mulige temamøder. De endelige ugeplaner for hver enkelt kommune findes i bilag 16-21.

Følgende temamøder blev foreslået:

- Temamøde for PPR, socialrådgivere, sagsbehandlere mm.
- Temamøde for personalet på skoler
- Temamøde for personalet på daginstitutioner
- Temamøde for lokalpolitikere

Det var hovedsagligt disse, som kommunerne valgte at holde sig til. Nogle kommuner valgte dog også at inddrage følgende målgrupper: jobcentermedarbejdere, skole og institutionsbestyrelser, personale ved produktionsskoler, SSP, sundhedsplejersker og uddannelsesvejleder.

6 Formidling til børn

I dette afsnit beskrives ADHD-bussens besøg og aktiviteter på kommunale skoler og daginstitutioner.

6.1 Folkeskoler

ADHD-bussen besøgte 20 folkeskoler i de 6 udvalgte kommuner. Forud for besøget blev der sendt materiale ud til alle klasserne på skolerne. Materialet bestod af:

- Pjece om ADHD til fagpersoner
- pjecer om ADHD til uddeling til alle forældre
- brev til alle forældre omkring aktiviteter i forbindelse med Rejseholdets besøg i kommunen
- øvelser samt materiale, som lærerne kunne anvende i klasserne. Øvelserne satte fokus på handicap, ADHD og brugen af hjælpemidler. Øvelserne var delt op i følgende målgrupper: 0. -3. klasse, 4. – 6. klasse og 7. - 9. klasse. Øvelserne kan ses i bilag 3-12.

Sammenlagt blev der udsendt materiale til 490 klasser.

ADHD-bussens besøg på en skole varede i 5 timer i disse timer kunne op til 10 klasser være på besøg i bussen. Et besøg foregik på følgende måde, først blev elever samt lærer budt velkommen og fik en introduktion til de øvelser om ADHD samt hjælpemidler, som var i bussen. Herefter kunne de afprøve tingene og til slut blev der holdt et oplæg omkring ADHD og det var muligt at stille spørgsmål.

Det var først efter besøg på de 2 første skoler, at oplæggene ved besøg i bussen blev afholdt. Det var tilbagemeldinger fra lærerne, der førte til denne ændring.

I alt var 171 klasser på besøg i ADHD-bussen i løbet af de 6 uger.

6.1.1 Tilbagemeldinger

I slutningen af november blev der via mail udsendt et spørgeskema til Rejseholdets kontaktperson på de skoler, som ADHD-bussen havde besøgt. Ud af de 20 skoler er der 8, som har udfyldt skemaet og sendt det retur.

Herunder følger en oversigt over spørgsmål og svar:

	ja	Nej	Ved ikke
Har det været en positiv oplevelse at have besøg af ADHD-bussen?	7	0	0
Har I draget nytte af besøget?	5	0	0
Har de udsendte øvelser hjulpet med forståelsen af ADHD?	3	0	3

Derudover var der tre åbne spørgsmål: Hvordan har lærer og elever oplevet besøget i busen?, Hvordan har I draget nytte af besøget Og er der noget som kunne være gjort bedre?

Det første spørgsmål har der været meget positive svar på:

- Jeres tilbud er utroligt spændende og godt tilrettelagt
- Både lærer og elever oplevede besøget i bussen som godt og relevant. og rigtig godt, at der var øvelser og hjælpemidler, de kunne prøve. Niveauet var passende.
- Foldere og film på nettet er utrolig godt og meget brugbar i undervisningen
- Godt at vise klassekammerater, hvad det er.
- Meget interessant relevant og stimulerende.
- Eleverne synes det var sjovt at se hjælpemidler. De tog det lidt som leg. De virkede interesseret i ADHD og ville gerne stille spørgsmål.
- Både lærer og elever synes det var spændende.

Til spørgsmålet om, hvordan har I draget nytte af besøget? Svarer to skoler: "fokus på vores forskellighed og behov i forhold til læring". Og "Det er blevet mere tydeligt at ADHD kan være mange ting alt efter barn/hjem".

Til det sidste spørgsmål: "Er der noget som kunne være gjort bedre?" er der modtaget følgende svar:

- Udleverede materiale kom sent
- Tid til flere elever i bussen
- Lærere synes ikke, der var nok aktiviteter i bussen
- Lærere skulle have været på introkursus før bussen kom. Flere forældre til børn med ADHD ville gerne have haft muligheden for en snak i bussen.
- Mere konkret info om hvordan kammerater skal forholde sig til kammerater med ADHD, italesætte problemet mere og gerne fra nogen som selv har ADHD, besøget kan godt være længere (dette kommer fra en af de skoler, hvor vi endnu ikke var begyndt at lave oplæg ved besøgene).
- Da vores specialklasser var i bussen var foredragsholderen meget hurtig, viste ting med hænderne (nerveforbindelser) brugte ord, som de overhovedet ikke forstod. Men da vi alle har en god fornemmelse af hvad ADHD er, var det en positiv oplevelse, da vi efterfølgende bearbejdede besøget.
- Det kunne være en god ide hvis personalet i bussen kunne stå for aktiviteterne [øvelserne i klassen red.] og snakke med eleverne ud fra det.
- En historie om mig om en dreng OG en pige med ADHD. En historie fortalt i "jeg"- første person, så man kan få nogle mere konkrete eksempler på opførsel og tankegang hos børn med ADHD.

Det er generelt nogle meget positive svar med god konstruktiv kritik. Svarene bliver muligvis influeret af, at de enkelte ikke er anonyme idet spørgeskemaet sendes pr. mail.

Under vores besøg modtog Rejseholdet en mail, hvor en mor skrev følgende: "*På min søns skole i Rebild kommune har de nemlig besøg af bussen og min søn syntes at det var meget interessant, "nu forstå jeg det altså bedre mor, de kan jo ikke gøre for det" det var hans kommentar efter besøget. Han går i 5. klasse.*" Herefter spurgte hun til, hvorvidt bussen kunne komme ud og besøge endnu en skole. Mailen tydeliggør at ADHD-bussen har formået at ændre holdningen omkring ADHD hos nogle af de besøgende.

6.1.2 Erfaringer

Selvom det var samme mails, dog med tilrettelser i forhold til steder og datoer, der blev udsendt til skolerne, var der stor forskel på, hvordan informationerne blev forstået. Nogle steder havde man fået den opfattelse, at kun specialklasser måtte komme i bussen eller at der kun var plads til 3 klasser i løbet af et besøg. Derfor er ADHD-foreningens erfaringer, at det er godt at følge den skriftlige information op med et opkald til skolerne, hvor detaljerne afstemmes.

6.2 Daginstitutioner

ADHD-bussen besøgte 14 daginstitutioner i de 6 udvalgte kommuner.

Forud for besøget havde daginstitutionerne modtaget følgende materiale:

- Pjece om ADHD til fagpersoner
- Pjecer om ADHD til uddeling til alle forældre
- Breve til alle forældre omkring aktiviteter i kommunen i forbindelse med Rejseholdets besøg i kommunen
- øvelser samt materiale, som pædagogerne blev opfordret til at lave sammen med børnene før bussens besøg. Se øvelserne i bilag 3-10

Fokus under besøgene i daginstitutioner var handicaps generelt og på at man skulle hjælpe hinanden. Materialet og selve besøget henvendte sig til børnene fra 4 år og opefter.

Under besøget kom børnene ud i bussen i grupper af 8-12. Her så de "Lille frø" af Jakob Martin Strid. Herefter var der en lille snak om, hvordan man kan hjælpe hinanden og at der skal være plads til alle. Afslutningsvis fik alle de børn, som var gode til at hjælpe hinanden en vindmølle, hvilket naturligvis betød, at alle fik en vindmølle.

6.2.1 Erfaringer

Når besøgene i daginstitutioner sættes op mod besøgene på folkeskolerne, bliver det tydeligt at ved besøgene i folkeskolerne, kom budskabet om ADHD ud til langt flere end i daginstitutionerne. I et fremtidigt projekt ville det være en fordel at lade ADHD-bussen besøge folkeskole og evt. produktionsskolerne og ikke medtage daginstitutionerne.

7 Formidling til borgere

Herunder er Rejseholdts aktiviteter overfor voksne og unge borgere beskrevet.

7.1 Åben Bus

Under besøg i de enkelte kommuner blev der afholdt mellem et og to åben bus arrangementer, hvor ADHD-bussen parkerede et centralt sted i byen. Ved arrangementet kunne byens borgere komme ind i ADHD-bussen og få viden om ADHD. Der var mulighed for at prøve øvelser, som satte fokus på ADHD, afprøve hjælpemidler, få udleveret pjece, se bøger om ADHD samt få en snak omkring ADHD.

Under åben bus arrangementerne var bussen bemannet med minimum én repræsentant for ADHD-foreningens sekretariat samt frivillige fra lokalområdet. Disse svarede på spørgsmål fra de besøgende samt sørgede for kaffe og kage.

7.2 Temamøde for familie til børn med ADHD

I 5 ud af de 6 kommuner blev der afholdt et åbent temamøde for forældre og familie til børn og unge med ADHD. Ved nogle af møderne havde kommunen valgt, at der skulle tilmelding til, hvor man i andre blot skulle dukke op til temamødet.

Udover at reklamere for temamøder i den udsendte pressemeddelelse og via kommunens kanaler, blev der i brevene til alle forældre på de skoler og daginstitutioner, som bussen besøgte, annonceret for temamøderne. Samlet set var der 220 deltagere på møderne.

7.3 Stand up og foredrag

Stand up komikeren Anders Stjernholm afholdt stand up/foredrag i Bornholms Regionskommune, Hørsholm Kommune, Fredericia Kommune og Faaborg-Midtfyn kommune.

Anders Stjernholm har selv ADHD og gennem disse stand up/foredrag, som hovedsagligt var rettet mod de unge, gjorde han det tydeligt, at man sagtens kan leve godt med sin ADHD. Oplægget varede 1 time. Den første halve time var et stand up show med udgangspunkt i Anders Stjernholms liv med ADHD og den sidste halve time, svarede Anders på spørgsmål fra publikum.

I Faaborg-Midtfyn havde man valgt at lave stand up/foredraget i samarbejde med Ungdomsskolen, hvilket fungerede rigtig godt. I de andre kommuner blev stand up/foredraget meldt bredt ud. Kun i Hørsholm Kommune svigtede publikum, hvor kun ca. 20 deltog, hvilket med stor sandsynlighed skyldtes for lidt synliggørelse af arrangementet. Samlet set var ca. 360 inde at se Anders Stjernholms stand up/foredrag.

8 Formidling

ADHD-foreningen har modtaget henvendelser minimum 9 gange fra personer, som også gerne ville have besøg af Rejseholdet og ADHD-bussen. Henvendelserne har været fra kommuner, skoler samt enkelt personer (AKT-lærer, læsevejleder, medlem af skolebestyrelse).

Rejseholdet har måttet afvise disse henvendelser, da Rejseholdet og ADHD-bussen er et afsluttet projekt. For dog at tilbyde dem og alle andre materiale, har ADHD-foreningen valgt at gøre de øvelser, som blev anvendt i forbindelse med ADHD-bussens besøg på skolerne tilgængelige på nettet sammen med oplægget om ADHD, som blev holdt for de besøgende i bussen.

Lærerne vil blive gjort opmærksomme på dette tilbud via ADHD-foreningens nuværende kommunikationskanaler og via postkort, som reklamerer for tilbuddet. Postkortene vil primært blive distribueret via ADHD-foreningens medlemsblad samt blive medtaget på konferencer og kurser, hvor ADHD-foreningen er repræsenteret.

9 Konklusion

Rejseholdet har på langt de fleste målsætninger levet op til det forventede resultat. Det har været sværest at leve op til at engagere udvalgsformænd til at byde velkommen til offentlige tilgængelige arrangementer. Rejseholdet har imidlertid forsøgt og formået at engagere kommunale politikere, ledere og med arbejdere på forskellige andre måder.

Der har været stor tilslutning til Rejseholdets temamøder, og der har generelt været tilfredshed med den viden, inspiration og de handleanvisninger, som temamøderne har bidraget med. Der har ligeledes været mange skoler og daginstitutioner, der har ønsket Rejseholdets besøg og rigtig mange klasser og grupper, der har fået tilsendt øvelsesmateriale. Målsætningerne for temamøder for professionelle og besøg på kommunale adresser er således mere end opfyldt.

I forbindelse med Rejseholdets øvelser har dobbelt så mange skoler eller daginstitutioner afprøvet *og* indsendt evalueringsskema end forventet, og endnu flere har sandsynligvis afprøvet øvelserne. Der har været meget stor interesse for øvelserne især på skoler, og de lærere, der har besvaret evalueringsskemaerne, har generelt været tilfredse med øvelserne og elevernes engagement i øvelserne.

Rejseholdet har desuden stort set tiltrukket det forventede antal borgere til de offentlige arrangementer. Forældre og familie til børn med ADHD har ikke været tænkt ind fra starten som målgruppe for evalueringen. Det vil være relevant at gøre en anden gang, fordi der også har været interesse for Rejseholdets formidling til denne gruppe.

Der har desuden været stor mediedækning både i lokale og i nationale medier, hvilket betyder, at målsætningen for mediedækning er opnået. Derudover har medierne både haft plads til kritiske og mere inspirerende vinkler på Rejseholdets formidlingskampagne.

10 Bilag

BILAG 1: Kommentarer fra deltagere ved temamøder for professionelle:

- Til de sidste tre Spm: Der er ikke givet diagnoser. Derudover: Jeg kan ikke få handlemuligheder til at passe med vi skal være positive når der hele tiden fokuseres på det de ikke må.
- Til de sidste tre Spm: Det kan man jo ikke i en vuggestue. Derudover: Jeg går overhovedet ikke ind for straffe- og fokusering på fejl og mangler - og du ...som modsiger (kopien har slettet sidste linje).
- Vi har et par diagnostiserede børn på skolen - og en række elever, som er i gråzone.
- Er selv forælder til en 16årig ADD dreng.
- Ikke så meget nyt - men fin overskuelig struktur. Vi finder plancherne til vores kollegaer!
- Arbejder derudover også med børn/unge/voksne med Autismespektrumforstyrrelse.
- NB har deltaget i flere kurser og har sat mig grundigt ind i ADHD pga. relevans i job ... [utydeligt resten].
- Er forælder og lokalpolitiker børne- og skoleudvalg.
- Spm1: Relevant men ikke ny, Spm4: Brugbare anvisninger, allerede etableret.
- Spm1: Kryds i kategori tre og fire og skrevet hhv. Ny og relevant.
- tig godt oplæg. Måske mest relevant for personale som ikke har den store viden om ADHD og hvordan... [Vedkommende er afd. Leder/lærer på en heldagsskole].
- Jeg arbejder med ADHD hver dag og er ved dagens temamøde blevet bekræftet i, at det jeg gør - måden jeg handler på, svarer til det der er sagt;).
- Vi vil da altid gerne kontaktes ift. At blive dygtigere og mere fokuseret.
- Sikkert mere relevant for lærere/pædagoger. [Vedkommende er Afdelingsleder].
- Arbejder på specialskole - så ikke ukendt viden, men dejligt at opleve at I er begyndt at formidle på denne måde.
- Arbejder dagligt med børn med ADHD problematikker - specialskole - vi indeholder flere problematikker.
- Vidste en del i forvejen, god ide med belønningssystemet i forhold til børn, tvivler dog på at det er effektivt i forhold til teenagere.
- Jeg har været på kursus i ADHD - og har derfor allerede lært om det.
- Vidste en del om ADHD i forvejen - ikke så meget nyt. Visualiseringsafsnit fint - gode konkrete ideer.
- Lyden var dårlig og jeg fik ikke alt med - lidt ærgeligt.
- Det var super overskuelige slides. Dejligt at få pixiebogs-udgaven.
- Tak for en god gennemgang omkring ADHD. Det lyder som nogle gode redskaber - brugbare. Vi bruger nogle af dem i forvejen. Men rigtig mange gange tak for dem.
- God forståelse for emnet - uden fokus på endelig diagnostisering da vi jo arbejder med 0-6 årige! Dygtig/behagelig underviser!!
- Vis klippene fra youtube i stedet for at fortælle at de er der, det vil gøre oplægget mere levende.
- Da jeg tidligere har arbejdet med børn med ADHD i alderen 3-6 år, synes jeg desværre ikke der var meget nyt. Men synes bestemt at det er vigtigt at der bliver sat fokus på ADHD i de almindelige daginstitutioner.
- Opfrisker den viden jeg havde - (som forælder til dreng med ADHD) nu kan jeg bedre spotte og hjælpe et barn i børnehaven, som måske har denne problematik;-).

- Kunne have brugt andre informationer/undervisningsmåde end oplæsning fra slides.
- Mangler handlemuligheder i jobbet som sagsbehandler for de unge kontanthjælpsmodtagere med ADHD.
- Jeg har en del viden og erfaring på området, så jeg oplevede nogle gentagelser.
- En relevant og fyldestgørende gennemgang af fokusområder for borgere med ADHD, som supplerede den viden vi har i forvejen.
- Der var som sådan ikke noget nyt.
- Jeg fik ikke mere viden om ADHD, men om hjælpemidlerne. Dog må det konstateres at det ikke i jobcenterregi vil kunne bevilges.
- Arbejder ikke med ADHD børn.
- Godt med eksempler fra det virkelige liv så det ikke kun er teoretisk viden, der blev fortalt.
- Gode eksempler, hvor man kan se teorien og reflektere over de børn man har/ er obs på.
- Havde meget fokus på små men havde mulighed for at relatere det til SFO-alderen.
- Temamødet var i høj grad møntet på småbørnspædagoger. Jeg manglede mere viden omkring indsats på skole/SFO området.
- Jeg har fået lyst til at kigge ind i det at være i ADHD verdenen.
- Det var et spændende foredrag/kursus. Jeg fik mange aha-oplevelser og gode redskaber.
- Stor viden om ADHD via uddannelse, kursus og daglig arbejde.
- Jeg ved ikke af om vi har ADHD børn.
- Var for personligt, "jeg tror", "jeg mener", men er blevet inspireret. Havde en forforståelse, at det vil ha været mere forskningsbaseret:-).
- Jeg arbejder i en vuggestue, og det er derfor meget tidligt at diagnosticere i den alder. Dog ahr jeg lært at se efter tegn. Jeg har desuden en lillebror på 19 år, og det har hjulpet mig ift. At forstå ham bedre.
- Rart at få mere viden - og nogle gode redskaber til at måske at kunne gøre en forskel.
- Har ikke et ADHD barn på stuen, men det har givet mig en viden som jeg kan bruge på andre børn og være opmærksom på om et barn "har problemer".
- Hamrende godt - foredrag - inspirerende - levende – givende.
- Har ikke ADHD børn til daglig, men det har alligevel givet inspiration til hvordan man kan spørge ind og håndtere nogle - ind imellem - svære konflikter. Men også gøre os mere nysgerrige på metoden.
- Super at få ord på fra en der har ADHD.
- Flot/godt fortalt.
- Der var handleanvisninger, men jeg ved at når man står i en kaotisk situation, har man brug for sparring.
- Tak for det. Det var dejligt at høre om ADHD.
- Spændende foredragsholder. Kursus i længere tid kunne være interessant.
- Inspirerende foredragsholder.
- Godt foredrag - interessant og brugbart.
- Godt. Gode forklaringer.
- Super godt:-).
- Virkelig god oplysning både det personlige og professionelle plan.
- Rigtig fint foredrag.
- Fremragende foredragsholder.
- Jeg har lært utroligt meget og det inspirerer til at gå i gang med det samme.
- Vedr. punkt 4: Der er for få handleanvisninger på 2. lektion.

- Pause!
- Der burde have været indlagt en pause.
- Ting tager tid.
- Jeg har ADHD og tamemådet var ikke ADHD venligt. Jeg har brug for konkrete opgaver og finder det meget svært at sidde og lytte i 2 timer (måske andre almindelig lærere kunne lære mere hvis du "teach by example") Vis mig, ikke fortæl mig.
- Spændende informationer leveret på en konkret måde, så man har fået nye ideer og redskaber til det videre arbejde med ADHD.
- Tiden var for kort. En pause ville være rart.
- Meget konkret. Gode metoder til at handle. Gerne en pause imellem.
- Det er lang tid uden pause på den tid af dagen. Susende træk og koldt. Men spændende oplæg fra en dygtig kvinde der kender den verden indefra.
- Det kunne blive mere nærværende, hvis der var mulighed for at diskutere med kollegaer (i en lille pause). F.eks. Evaluere en konkret elev. For meget information uden pause!
- Meget kompetent, vidende og anerkendende oplægsholder. Kunne have været dejligt med en lille pause midtvejs.
- Mangler måske at komme endnu mere ned i hvordan-niveauet i den enkelte situation. Men meget spændende, inspirerende indlæg om emnet.
- Godt konkret. Humøristisk.
- Har fået tanker og ideer til videre arbejde med mine elever.
- Det er et problem at der ingen pauser er. Min Faldt hen. Trættende at høre på enetale.
- Spændende og levende at høre på.
- Det har helt sikkert været spændende og inspirerende at høre foredraget, så jeg kan starte med de børn der har ADHD.
- Fantastisk foredragsholder - meget inspirerende.
- Godt med en underviser der har så indgående personligt kendskab til området.
- Der fremkom alt for mange usaglige diskussioner som fyldte mere end faglig diskussion. 2. lektion klart bedre fagligt end første lektion.
- Oplægget var repetition af kendt stof.
- For overfladisk.
- Har arbejdet med borg/unge med ADHD gennem de sidste 6 år, hvorfor min viden herom synes brugbar i hverdagen. Genopfriskning af de grundlæggende "forebehold" der skal tages ift. Børn/unge med ADHD, har været okay at få.
- For meget fakta-ting som man kan læse sig til. Havde været mere givende med snak om hvad vi som fagfolk reelt kan gøre ift. Familier/børn med ADHD.
- Det var for overfladisk. Der var for mange gange der blev sagt: "De mener..." Jeg savner dokumentation. En patientforening har et stort ansvar for diagnose og (be)handling for børn (både de med ADHD og de børn uden).
- Havde ønsket meget mere fokus på praksis i hverdagen for børn.
- Jeg havde brug for - og håbet på, at oplægsholderen havde en større - eller mere dybdegående viden omkring forskningen indenfor ADHD. Oplægget var meget generelt og jeg fik ikke fornemmelsen af, at oplægsholderen kunne svare på mere end det, der stod på slides.
- Indholdet er ikke relevant ift. Arbejdsområde, da det er en viden jeg har fra uddannelse mv.

- Irrelevant ift. Arbejde/uddannelse. Har gængs viden i form af uddannelse. Kunne eksempelvis bruges på relevante uddannelsessteder - seminarer, pædagoguddannelse etc.
- Ikke relevant ift. Arbejde som sagsbehandler. Oplagt til søskendekursus. Fik ikke ny viden. Havde forventet mere konkret viden med konkrete redskaber til arbejdet med børn og unge med ADHD.
- Arbejder pt. Med unge med diagnosen ADHD, kan genkende det der bliver omtalt.
- Jeg havde forventet udvidet anvisning til hjælp for forældre og børn med ADHD. Handlingsforslag og ikke historik.
- Fint at skærpe fokus, men ikke nyt.
- Relevant ift. Min uddannelse.
- Mangler konkrete støtteforslag/-tilbud.
- Jeg ved det der blev gennemgået, da jeg har et ADHD barn i aflastning.
- Informationen var ok, men jeg vidste det meste i forvejen.
- Meget fin fremlæggelse med en dygtig foredragsholder.
- Det var meget stof på kort tid - skriftligt materiale var ønskeligt.
- Det har været et meget oplysende og lærerigt foredrag.
- Jeg synes det var meget overordnet.
- Dette skal ses i lyset af mange års erfaring indenfor området - havde derfor forventet et andet niveau.
- Har deltaget i mange temadage og har en del erfaring med ADHD fra min hverdag.
- Er det blevet bekræftet i at vi i vore team gør mange ting rigtigt og har indrettet undervisning, lokaler m.m. efter målgruppen.
- Der er ikke noget nyt. Det er det vi gør. Et forældrekursus.
- Vores pædagogik overfor alle børn.
- Det har været rigtig godt - mange af tingene som blev fortalt gør jeg i forvejen i hverdagen.
- Arbejder i forvejen med den anerkendende pædagogik (startfase).
- Vi gør allerede meget af det som i foreslår. En anden gang kunne det være en ide at tale videre på/om slides og ikke læse op:-).
- Har i forvejen et stort kendskab til arbejdsmetoder, men ofte synes jeg at vi godt ved hvad der skal til men har få ressourcer (personale). Svært at være optimal når man er alene.
- Arbejder med at barn der højst sandsynligt får diagnosen ADHD, så ved meget og arbejder med det dagligt. Dejligt med en bekræftelse af at vi gør det rigtige.
- Der er forskel på at tale til institutionspersonale som ved en del i forvejen og forældre.
- Oplægsholderen havde for lidt viden ud over det der læses op.
- Oplægget kunne være krydret med relevant nyere teori.
- Den mundtlige formulering var lidt ubehjælpelig og "skolepigeagtig". Jeg savnede faglig dybde og professionel sikkerhed. Det hele kunne læses med bedre resultater.
- Jeg fik opfrisket min viden om ADHD.
- Der mangler en kobling til det kommunale system for at kunne gennemføre en helhedsorienteret indsats.
- Spørgsmål 3 og 4 er svære at svare på, da jeg ikke har med ADHD brugere at gøre i mit daglige arbejde.
- God og engageret oplægsholder.....
- Ift. Min scoring "i høj grad" så var det viden jeg havde i forvejen, men en fantastisk god måde det blev formidlet på - dejligt.

- Der var ikke rigtig noget i oplægget som jeg ikke vidste i forvejen, men det var fint at få det opfrisket.
- Kunne bruge flere konkrete eksempler på lidelsen. Kunne bruge flere konkrete eksempler på behandlingen. Børn på 0-6 år. Hvad med "Asberger"?
- Jeg vidste meget om emnet i forvejen.
- Oplysningerne var relevante, men for mig var der intet nyt, men det var fint at blive mindet om det. Der var for meget fokus på voksne med ADHD ift. Børn med ADHD, som vi primært arbejder med.
- Temamødet var for mig en opsummering af ADHD-vanskelighederne.
- Meget gode og præcise slides. God fremlægning. Men jeg fandt også ud af at jeg faktisk vidste pænt meget om ADHD, så der var ikke meget nyt.
- De juridiske retningslinjer gør det umuligt at tilrettelægge forløbet således det foregår på "ADHD-præmisses". Plus arbejdet giver erfaring for at ADHD bliver undskyldning.
- Det er svært at besvare spørgsmålene da jeg har fokus på ADHD i mit daglige arbejde og har viden om handleanvisninger.
- God ide at kende målgruppen inden så undervisningen kan planlægges ift. Dette. Synes også børn 0-6 år bør fylde mere i foredraget, da problemerne ofte starter allerede her. Hjælpemidler fylder for meget. En god tilknytning --> (fald) risiko psykiske forstyrrelser?
- Fint med fokus på Rejseholdet. Ses som opsummering af viden/suppelring af det fokus på ADHD vi har i kommunen - hvor vi forsøger at imødekomme familier med børn med ADHD anderledes end tidligere.
- Arbejder med AKT-børn, herunder børn med diverse diagnoser fx ADHD.
- Har i gennem flere år arbejdet meget med ADHD-børn, og har derigennem taget en del kurser. Temamødets oplægsholder var rigtig [god], og fortalte på en behagelig og ikke kedelig måde :).
- Skulle videre til møde og handleanvisninger lå i anden del.
- Kunne foredragsholderen gøre mere aktivt/inddragende?
- Mere karakter af en opfriskning.
- Lidt træls med 2x45 min.; må kunne gøres mere inspirerende - manglede kaffe, frugt, vand i pausen. Vi sidder flere og forstår ikke alting; til sidst bliver der spurgt; "nogen spørgsmål" Men ingen spørger; Nøden må kunne knækkes så der bliver mere dialog. Vi ser trætte ud siger oplægsholderen - det havde vi ikke gjort hvis vi var draget ind i oplægget. All the best :).
- En god reminder... På en del kendt stof - "kurset" rammer bredt!
- Godt oplæg med masser af god info. Mange af de handlinger I præsenterer, bliver brugt i undervisningen - men det er godt at vide, at netop disse handlinger hjælper ADHD børn.
- Det er godt med temamøder, ny viden er vigtig, men for mig var det mest af alt en gentagelse. Jeg kunne godt have brugt mere fordybelse i enkelte elementer. Jeg er obs på metoderne i min dagligdag som professionel lærer.
- Selv om jeg vidste det meste i forvejen, er det fint lige at få det repeteret og blive bevidst om, hvad der er vigtigt.
- Vi havde et arrangement med en lærer med ADHD sidste år. Hans inside viden var meget informativ og brugbar.
- Jeg synes det har været tydeligt og konkret.
- Vi har arbejdet meget med ADHD- og andet kan altid bruge en genopfriskning -> giver noget fokus.
- Vidste nok en del i forvejen.
- Mange ting var kendte i forvejen.

- Har selv børn med svær ADHD, så har i forvejen kendskab til det der blev forelagt. Men kunne forestille mig, at folk uden den store forhåndsviden har fået MEGET ud af det.
- Godt og informativt foredrag. Lidt højt tempo, gerne mere i dybden med flere eksempler fra virkeligheden.
- Alle børn har brug for det, som blev fortalt om.
- Udmærket informationsniveau. Kan ikke finde slides på nettet.
- Vi har lige nu børn i institutionen vi vil have udredt pga. ADHD mistanke og det giver godt stof til handling mm.
- God information - ligeledes dias konkrete eks. Lige til at forstå.
- Jeg har en veninde med ADHD børn, så jeg vidste en del i forvejen.
- En idé: En mailingliste vi kunne skrive os på, så vi kunne modtage slides.
- Meget klart og forståeligt oplæg.
- Syntes det har været spændende at høre om. Har fået input i ADHD. Menn arbejder i en vuggestue, så eventuelle symptomer er ikke så store i den alder.
- Jeg er altid motiveret til at lære om forhold der tilgodeser børn med særlige behov.
- Foredraget var ikke rettet så specielt mod den aldersgruppe, hvor det var aktuelt for mig.
- Blev væsentlig klogere på noget jeg ikke vidste ret meget om. God grund viden nu.
- For kort - for oplæst - for lidt eksempler der kan bruges i praksis.
- Dejligt med fokus på de positive handlemåder.

BILAG 2: Kommentarer fra professionelle, der har afprøvet Rejseholdets øvelser

- Ikke så meget, men en rigtig god øjenåbner for eleverne samt en fælles snak om emnet.
- At kombinere praksis (lege) med en god snak om, hvad der kan være svært med ADHD.
- Det var rart at få bekræftet hvilke børn, der var i stand til at arbejde i uro.
- Det var et par fine øvelser, men det var helt klart videoerne om børnene, der havde elevernes interesse. De ville se alle fem børn.
- Det var nogle sjove øvelser, men det var jo mest som øjenåbner for eleverne. Videoerne var meget populære blandt eleverne.
- Kommentar til Spm7: 5 elever lavede tegneopgaven foran de andre. Herefter havde vi en snak i klassen i fht. ADHD vanskeligheder. Det blev en god snak hvor alle børn deltog på hver deres niveau. Spm8: Jeg brugte primært tegneøvelsen til at demonstrere for klassen hvordan det påvirker koncentrationen ved konstante afbrydelser. Vi prøver den igen med regnestykker (som kræver endnu højere grad af koncentration). Vi har også filmene til gode. Bussen var et hit hos både børn og personale.
- Gav mig en fornemmelse af elevernes viden/fordomme på området. Inden vi fortsatte arbejdet med pjecen.
- Nye idéer til lege/øvelser er altid velkomne.
- Opservere om eleverne var medløbere eller selv overvejede svar/spørgsmål.
- Jeg kunne iagttage mine elever mens de lavede øvelserne og således se, hvor længe de kunne holde koncentrationen.
- Øvelserne var et godt udgangspunkt for en videre samtale i klassen. - Jeg var mest optaget af hjælpemidlerne, som kan hjælpe ADHD eleverne til at deltage på lige vilkår med andre børn.
- Større forståelse.
- Praktisk illustration. Elev aktivitet.
- Udmærkede lege.
- Iagttagelse med håndgribeligt afkast.
- Visualisere problematikken for børnene. Kommentar til spm III: Vidste meget allerede.
- Refleksion, Et diffust emne blev indlært ved leg. Øvelserne gjorde det nemt for mig at formidle den mere teoretiske del, da der var noget at relatere til. 1 time var dog i underkanten, jeg brugte 2.
- Opmærksom på de mange "hjælpemidler" øvelser hvor man bliver forstyrret i sit arbejde - Tegneøvelserne. Film - pga. nettet kunne kun halvdelen se filmene.
- Se på hvilke hjælpemidler, der kunne tilbydes ADHD børn.
- Ikke noget nyt.
- Legene som sådan var ok, men der manglede helt klart en kobling til filmen i bussen. Det var meget malplaceret. Desuden malplaceret med udlevering af vindmøllen - hvad var det lige? Desuden var foredraget for personalet slet ikke på et fagligt højt nok niveau. Alt i alt manglede der faglighed og kobling mellem de forskellige dele.
- Fokus på det at være i stressede situationer, - opmærksomhed omkring, hvad en "svær" situation kan være/er. Fokus på hvad man har hørt, og hvad der så er virkelighed.
- Give indsigt og bedre forståelse for børn med ADHD.
- Godt forberedt materiale. Lige til at gå til. Blev inspireret til nye lege.
- Et oplæg (pjecen) at snakke ud fra. Aktiviteter.
- Inspiration/redskaber til at forklare børnene om de udfordringer, børn med ADHD har.

Leg # 1

Blindeleg

Antal

8-12 børn i aldersgruppen 4-6 år.

Tidsforbrug:

Ca. 15 min.

Materiale:

Mobilitybriller/blindemasker

Formål med legen:

At børnene får forståelse for, at nogle mennesker har brug for ekstra støtte eller hjælpemidler for at fungere normalt. Dette kan skyldes sygdom, handicap eller en form for funktionsnedsættelse.

Introduktion til børnene:

Forklar børnene hvad et handicap er. Nogle mennesker kan ikke se, nogle kan ikke høre eller gå andre har problemer med at bevæge sig og atter andre har problemer med koncentration, at huske og at reagere rigtig i bestemte situationer. Spørg børnene om de kender nogle, som har et handicap eller som er anderledes.

Instruktion:

Børnene sættes sammen i par. Det ene barn får en maske for øjnene, så han/hun intet kan se. Det andet barn skal nu tage fat i skulderen på "den blinde" og føre ham/hende rundt i lokalet.

Efter et stykke tid skiftes roller. Så alle prøver at være "blinde" og alle prøver at føre.

Afslutning:

Snak om hvordan det føltes at være "blind". Og hvor vigtigt det er, at man hjælper hinanden.

Fortæl evt. at der findes mange forskellige hjælpemidler til handicappede. Til blinde og svagt seende er der eks. førerhunde, blindestokke og bip lyde i lysreguleringen.

Fortæl det er vigtigt, at der er plads til alle – selvom nogle har brug for lidt ekstra hjælp.

Leg # 2	Gæt et dyr
Antal	8-12 børn i aldersgruppen 4-6 år.
Tidsforbrug:	Ca. 20 min.
Materiale:	Små billeder med dyr
Formål med legen:	At børnene får forståelse for, at der er nogle mennesker, der har brug for ekstra støtte eller hjælpemidler for at fungere normalt. Dette kan skyldes sygdom, handicap eller forskellige former for funktionsnedsættelse.
Introduktion til børnene:	Forklar børnene at nogle handicaps eller funktionsnedsættelser gør, at man ikke kan udtrykke sig, som man gerne vil.
Instruktion:	<p>Børnene sidder i en rundkreds. Et barn skal være i midten. Barnet i midten må ikke sige noget. Han/hun trækker et kort med et billede af et dyr og skal nu ved hjælp af fagter få de andre børn til at gætte, hvilket dyr det er.</p> <p>Hvis det er svært, må den voksne gerne hjælpe. Spørg evt.: Hvordan ser dyret ud, når det spiser? Hvordan ser dyret ud, når det går? Hvor stort er dyret? Hvad farve er dyret? (opfordre barnet til at pege på en farve).</p> <p>Det barn, som gætter dyret, får lov at trække et kort med et nyt dyr og skal nu få de andre til at gætte dyret. Hvis barnet, som gætter dyret, allerede har været i midten eller ikke har lyst til at være i midten, så lad et af de andre børn prøve. Fortsæt legen til alle de børn, som gerne vil være i midten, har prøvet det.</p>
Afslutning:	<p>Snak om hvordan det føltes ikke at kunne sige det, man gerne ville - og hvordan det føltes ikke at blive forstået.</p> <p>Fortæl evt. at når man vil hjælpe én, som har svært ved at udtrykke sig, hjælper man bedst ved at være opmærksom og forstående – ligesom i legen, hvor børnene, der skulle gætte, var opmærksomme på den, der viste dyret.</p>

Leg # 3

Uden hænder

Antal:	8-12 børn i aldersgruppen 4-6 år.
Tidsforbrug:	Ca. 10 min.
Materiale:	Æbler, rosiner og paptallerkner.
Formål med legen:	At børnene får forståelse for, at der er nogle mennesker, der har brug for ekstra støtte eller hjælpemidler for at fungere normalt. Dette kan skyldes sygdom, handicap eller forskellige former for funktionsnedsættelse.
Introduktion til børnene:	Forklar børnene, at de nu har prøvet ikke at kunne se og ikke at kunne sige noget. Nu skal de prøve hvordan det mon er ikke at kunne anvende sine arme og hænder.
Instruktion:	<p>Børnene skal sidde på en stol ved et bord. De skal sætte sig på deres hænder. Gennem hele legen må de ikke bruge deres hænder.</p> <p>Der stilles nu en paptallerken på bordet foran hvert enkelt barn. Her lægges et æble. Nu skal de prøve at spise æblet uden at bruge deres hænder.</p> <p>Efter et stykke tid får de tilbudt rosiner, så de kan prøve, om det er lettere.</p>
Afslutning:	<p>Snak om hvordan det er ikke at kunne bruge sine hænder.</p> <p>Fortæl at det er vigtigt at der er plads til alle – selvom nogle har brug for lidt ekstra hjælp.</p>

Jægeren og rævene, 0. – 3. klasse

Tidsforbrug:	Ca. 15 min.
Materiale:	En fjer.
Formål med legen:	At eleverne får forståelse for, hvor svært det kan være at holde sin krop i ro.
Introduktion til eleverne:	Når man har ADHD kan man være hyperaktiv. Dette betyder, at det er svært at sidde stille, fordi kroppen bliver urolig. Vi har dog alle en urolig krop, der gerne vil bevæge sig.
Instruktion:	<p>En jæger vælges. Alle de andre børn er ræve. Så længe rævene er helt stille og ikke bevæger sig, har jægeren ikke set dem, og kan derfor ikke fange dem.</p> <p>Rævene ligger nede på jorden. Hvis de bevæger sig må jægeren løbe hen og fange dem. Når rævene har bevæget sig, må de gerne rejse sig op og løbe fra jægeren, men de har ikke helle mere. Når en ræv er fanget, bliver han/hun også jæger og hjælper med at holde øje med rævene og fange dem, hvis de bevæger sig.</p> <p>Læreren må gerne komme med bemærkninger, som skal få børnene til at bevæge sig eks.: "hvad laver den elefant ude foran vores vindue", "hvem har haft den mus med?", eller skramle med noget, så børnene får lyst til at se, hvad der sker. Ligesom han/hun kan gå rundt med en fjer og kilde børnene.</p>
Afslutning:	<p>Snak om hvor svært det er at være helt stille - særligt hvis der sker noget spændende et andet sted i lokalet, som man gerne vil vide, hvad er.</p> <p>Børn med ADHD har svært ved at sortere i de indtryk de får. De synes alt er spændende og bliver derfor nemt forstyrret, når de skal koncentrere sig eller lytte.</p>

ALLE MINE KYLLINGER KOM HJEM 0.-3. KLASSE

Tidsforbrug	Ca. 20 min
Formål	At eleverne får en forståelse for, at ikke alle har lige vilkår for at udføre en opgave og at nogle derfor har brug for hjælpemidler.
Instruktion	<p>Legen starter med, at en elev bliver valgt til kyllingemor og en elev til ræv. De resterende elever er kyllinger.</p> <p>"Banen" kan være i klasseværelset eller udenfor. Den ene ende af banen er "skoven", den anden ende er hønsegården. Ved legens start står kyllingemor med alle sine kyllinger i hønsegården og ræven er på stykket mellem skoven og hønsegården.</p> <p>Kyllingemor sender sine kyllinger ud i skoven.</p> <p>På et tidspunkt kalder kyllingemor sine kyllinger hjem: "Alle mine kyllinger kom hjem." Kyllingerne svarer: "Det tør vi ikke." Kyllingemor råber: "Hvorfor ikke?" Kyllingerne svarer: "Ræven er ude." Kyllingemor råber: "Hvad gør ræven?" Kyllingerne svarer: "Den æder os." Kyllingemor råber: "Kom alligevel."</p> <p>Nu løber kyllingerne.</p> <p>Det er rævens opgave at fange kyllingerne, inden de når tilbage til kyllingemor. Kyllingerne bliver fanget ved, at ræven giver dem et lille klap på kroppen. En fanget kylling hjælper ræven med at fange kyllinger. Legen fortsætter til alle kyllingerne er fanget.</p> <p>Den kylling der bliver fanget sidst, bliver ræv i den næste runde.</p> <p>I næste runde må halvdelen af kyllingerne kun hoppe på ét ben, men de skal stadig nå helt hjem til kyllingemor ligesom de løbende kyllinger.</p> <p>I runde 3 må de kyllinger, som før hoppede på ét ben, stadig kun hoppe på ét ben. Men denne gang har de hoppende kyllinger en hønsegård/et helle som ligger tættere på skoven, så de kun skal hoppe ca. halvt så langt. De resterende kyllinger må løbe og de skal stadig løbe hele vejen tilbage til kyllingemor.</p>
Afslutning	<p>Snak om hvordan det var at kun måtte hoppe på ét ben, når man skulle lige langt. Og om det er fair, at de kyllinger, som ikke kan løbe men skal hoppe, har et helle, der er tættere på.</p> <p>Kom ind på, at hvis man har et handicap som f.eks. ADHD, findes der hjælpemidler som kan hjælpe én til at deltage på lige vilkår med andre børn.</p> <p>Børn med ADHD kan eksempelvis have brug for at holde små pauser,</p>

have lov til at gå rundt i klassen, eller sidde på en speciel stol eller pude. Måske har han/hun noget at pille ved eller har lov til at benytte sig af smartphone eller computer i timen, selvom de andre i klassen ikke må.

I frikvarteret kan børnene komme ud i ADHD-bussen og se hvilke hjælpemidler, der findes til børn med ADHD.

Gæt og grimasser 0. – 3. klasser

Tidsforbrug: Ca. 20 min.

Formål med legen: At børnene får en forståelse for, at der er nogle mennesker, der har brug for ekstra støtte eller hjælpemidler for at fungere normalt. Dette kan skyldes sygdom, handicap eller forskellige former for funktionsnedsættelse.

Introduktion til eleverne: Forklar børnene at nogle handicaps eller funktionsnedsættelser gør, at man ikke kan udtrykke sig, som man gerne vil.

Instruktion: Børnene sidder enten i rundkreds eller på deres normale plads i klassen. Et barn skal være i midten/ foran. Barnet i midten må ikke sige noget. Han/hun trækker et kort fra bunken af kort med forskellige dyr, og skal nu ved hjælp af fagter få de andre børn til at gætte, hvilket dyr det er.

Hvis det er svært, må den voksne gerne hjælpe. Spørg f.eks.: Hvordan ser dyret ud, når det spiser? Hvordan ser dyret ud, når det går? Hvor stort er dyret? Hvilken farve er dyret? (opfordre barnet til at pege på en farve).

Det barn, som gætter dyret, får lov til at trække et nyt kort med et andet dyr, og skal nu få de andre til at gætte det. Hvis barnet som gætter dyret allerede har været i midten eller ikke vil være i midten, så lad et af de andre børn prøve.

Afslutning: Snak om hvordan det føltes ikke at kunne sige det man gerne ville - og hvordan det føltes ikke at blive forstået. Fortæl evt. at når man vil hjælpe én, som har svært ved at udtrykke sig, hjælper man bedst ved at være opmærksom og forstående – ligesom i legen, hvor børnene, der skulle gætte, var opmærksomme på det barn, der viste dyret.

Tegning med forstyrrelser, 4. – 6. klasse

Tidsforbrug:	Ca. 15 min.
Materiale:	Farvekridt og maleark med slange.
Formål med legen:	At eleverne får forståelse for, hvordan det er at have ADHD. Gennem legen tilstræbes det, at eleverne oplever, hvordan forstyrrelser udefra kan hindre udførelsen af en opgave. En opgave, som eleven ellers godt ville kunne udføre.
Introduktion til eleverne:	<p>Fortæl eleverne lidt om ADHD, eksempelvis at når man har ADHD, er det svært at lukke af for ydre stimuli, hvilket gør, at man hele tiden bliver afledt/forstyrret.</p> <p>Når man hele tiden bliver afledt, kan det være svært at fuldføre en opgave.</p> <p>Derudover kan man have svært ved at sidde stille, fordi kroppen bliver urolig.</p>
Instruktion:	<p>Læreren udvælger 5 elever, som bliver sat på en række ved et bord forrest i klassen. De får hver udleveret farvekridt og et maleark. De skal tegne slangen i de farver, som tallene angiver.</p> <p>De 5 deltagere får at vide, at hvis de bliver prikket på skulderen, skal de løbe hen til væggen og tilbage igen for derefter at fortsætte med at male.</p> <p>Hvis læreren spørger dem om noget, skal de svare på det. De må gerne arbejde videre med tegningen, mens de svarer.</p> <p>Læreren tæller ned: 3, 2, 1 start: deltagerne går i gang med at male.</p> <p>Læreren udser sig to deltagere, som han/hun prikker på skulderen 2-4 gange i løbet af tiden og som han/hun også stiller 2-3 spørgsmål. Spørgsmålene kan være: Hvad spiste du til aftensmad i går?, hvilken farve er dine strømper?, hvad hænger på væggen?, hvad står der på tavlen? etc. de andre 3 får lov til at arbejde uforstyrret med tegningen.</p> <p>Legen stopper, når den første deltager er færdig med tegningen.</p> <p>Sammenlign hvor langt de, der blev forstyrret, nåede med deres tegning i forhold til de andre.</p> <p>Prøv evt. øvelsen igen med nye deltagere.</p>

Afslutning:

Snak med eleverne om deres oplevelse af, at blive afbrudt i deres arbejde med tegningen. Var det forstyrrende?

Mere generel snak om at have svært ved at koncentrere sig. Hvad kan I gøre i klassen for at hjælpe?

Kender du det?**4. – 6. klasse****Tidsforbrug:**

Filmene tager mellem 8 og 10 min.

Aktivitet på hjemmesiden tager ca. 15. min.

Formål med aktiviteten:

At eleverne lærer om ADHD ved at høre børn med ADHD fortælle om deres hverdag.

Instruktion:

Eleverne sættes sammen i grupper på 2-3 stykker. Hver gruppe har en computer. Grupperne skal ind på hjemmesiden: www.adhd.dk/kenderdudet

Her kan grupperne selv vælge, hvilken film de vil se. Filmene er lavet af og om børn, som har ADHD. Børnene fortæller om deres hverdag, om at gå i skole og om at lege med andre.

Filmene handler om:

Dicte 10 år

Jens 10 år

Morten 11 år

Julius 12 år

Steffan 13 år

Når gruppen har set en eller flere film, kan de prøve at mixe filmene via værktøjet på hjemmesiden.

Afslutning: Slut af i plenum. Få nogle af grupperne til at vise deres mixede film til de andre. Snak om, om der var noget i filmene, som overraskede dem omkring ADHD.

BILAG 11: Rejseholdets øvelser

Øvelse # 1	Take a stand 7. - 10. klasse
Tidsforbrug:	Ca. 10 min.
Formål med legen:	At eleverne igennem deres svar får viden om ADHD
Instruktion:	<p>Klasseværelset bliver delt op i to sider: en "ja-side" og en "nej-side". Ved at stille sig i den ene side af lokalet svarer man ja til spørgsmålene og ved at stille sig på den anden side svarer man nej.</p> <p>Læreren læser nu et spørgsmål fra spørggearket op. Eleverne skal svare ved at stille sig i enten ja eller nej siden af lokalet. Alle elever skal tage stilling, og er de i tvivl, må de stille sig i den side, de synes lyder mest sandsynlig. Læreren kan spørge enkelte elever i hver side, hvorfor de tror at deres svar er rigtigt. Herefter fortæller læreren, hvad det rigtige svar er.</p>

Take a stand spørgeark

Er det kun drenge som har ADHD?

Svar: Nej, men flere drenge end piger bliver diagnosticeret, muligvis fordi mange flere drenge end piger med ADHD er præget af hyperaktivitet, og dermed er de lettere at få øje på.

Er ADHD arveligt?

Svar: Ja. I 80 % af tilfældene er ADHD arvelig. Ofte er der mere end én med ADHD i familien.

Kan man blive helbredt for ADHD ved at tage medicin?

Svar: Nej, for nogle virker ADHD-medicin ved at mindske ADHD-symptomerne, og derved får de nemmere ved at koncentrere sig, for andre virker det ikke. Men medicinen helbreder ikke ADHD.

Er ADHD noget man vokser fra? – så kun børn har ADHD

Svar: Nej, 2-4 % af den voksne befolkning i Danmark menes at have ADHD.

Kan man se, at et menneske har ADHD, fordi deres ører er lidt større i omfang end andres og ved at ørerne sidder ca. 1 cm. højere oppe på hovedet end normalt?

Svar: Nej, mennesker med ADHD ser ud ligesom alle andre.

Sidder alle børn med ADHD uroligt på stolen og skal de hele tiden være i bevægelse?

Svar: Nej, nogle børn med ADHD er hyperaktive og kan derfor have svært ved at sidde stille. Mens andre børn med ADHD er hypoaktive, hvilket betyder, at de er dagdrømmende og fraværende og derfor sagtens kan sidde stille og være stille i lange perioder af gangen.

Glemmer børn med ADHD tit deres ting?

Svar: Ja, de gør det ikke med vilje eller fordi de er uinteresserede, men fordi de så let kommer til at tænke på noget andet.

Kan man i undervisningen hjælpe børn og unge med ADHD ved at skrive timens program på tavlen, lade dem sidde med høretelefoner på, lade dem holde korte pause eller lade dem løbe en tur?

Svar: Ja. Børn og unge med ADHD bliver let forstyrret og afledt. Derfor kan det være en fordel at de ikke kan høre de andre elever. Og når uroen i kroppen bliver for stor, hjælper det at bevæge kroppen.

Alle børn og unge med ADHD er rigtige gode løbere. Især er de gode til maraton. De fleste vindere af maraton har ADHD. Er det rigtigt?

Svar: Nej børn og unge med ADHD er – ligesom alle andre – gode til forskellige ting, ligesom de har forskellige interesser. Faktisk ligner de almindelige børn og unge ved at være ligeså forskellige som alle andre.

Kan man få ADHD efter en hård mellemørebetændelse?

Svar: Nej, ADHD er medfødt.

Kan det hjælpe børn og unge med ADHD at sove med en dyne med store kugler i eller en kædedyne?

Svar: Ja. Børn og unge med ADHD har ofte svært ved at slappe af og falde i søvn, fordi deres krop er urolig og tankerne flyver af sted. Her kan det hjælpe med en kugle- eller kædedyne eller at lytte til musik eller se en film. I kan se hjælpemidler til ADHD i bussen i frikvarteret.

Er det klasselæren samt forældrene, der kan stille diagnosen ADHD?

Svar: Nej. Det er igennem den praktiserende læge eller PPR, at man kan blive henvist til en psykiater, der kan stille diagnose.

Øvelse # 2

Kender du det?

7. – 10. klasse

Tidsforbrug:

Filmen tager 8 - 10 min.
Aktiviteten tager ca. 20 min.

Formål med aktiviteten:

At eleverne får viden om ADHD ved at høre Steffan fortælle om sin hverdag med ADHD, samt at de arbejder med forståelse af, hvornår det kan være svært at styre sit temperament eller koncentrere sig.

Instruktion:

Filmen om Steffan ses - enten i plenum eller i grupper på 5-6 deltagere - ved computere. Filmen ligger på hjemmesiden: www.adhd.dk/kenderdudet

Når filmen er set, deles eleverne i grupper på 5-6 deltagere. I hver gruppe skal 2 deltagere være skulptører, mens resten er modellervoks.

Først skal den ene skulptør danne en skulptur ved at forme de deltagere, som er modellervoks. Dette kan gøres ved at:

- 1) Skulptøren viser, hvordan modellerfigurerne skal stå (ved selv at stille sig sådan), hvorefter modellerfigurerne stiller sig ligesådan.
- 2) Ved at skulptøren tager fat og flytter på figurerne.
- 3) Ved at fortælle dem, hvordan de skal stå.

Skulpturen skal vise en situation, hvor én af modellerfigurerne har svært ved at styre sit temperament. Alle modellerfigurerne skal indgå i skulpturen.

Giv deltageren ca. 3 min. til at lave skulpturen.

Nu skal den anden skulptør lave ændringer i skulpturen, så situationen forværres.

Den første skulptør skal herefter igen forværre situationen i skulpturen.

Herefter skal skulptørerne ændre situationen til det bedre. På tur får de igen lov til at modellere skulpturen 3 eller 4 gange så situationen i skulpturen bliver god og uden konflikt.

Afslutning:

Få grupperne til at vise deres skulptur for hinanden. Nogle kan vise den værste situation og nogle kan vise den bedste. Skulptørerne kan forklare billedet.

I kan prøve øvelsen igen med nye skulptører, hvor temaet for skulpturen er en situation, hvor én har svært ved at koncentrere sig.

Afslut med at dele unge-pjecerne ud til eleverne. Evt. give dem tid til at læse i dem.

Evaluering af Rejseholdets temamøder for professionelle

1.	Har Rejseholdets temamøde givet dig relevant viden om ADHD?	Ved ikke	Slet ikke	I mindre grad	I tilfredsstillende grad	I høj grad
	<i>Sæt kryds:</i>	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Har Rejseholdets temamøde været motiverende for dig i forhold til at få fokus på ADHD?	Ved ikke	Slet ikke	I mindre grad	I tilfredsstillende grad	I høj grad
	<i>Sæt kryds:</i>	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Har Rejseholdets temamøde givet dig inspiration til handling i forhold til ADHD?	Ved ikke	Slet ikke	I mindre grad	I tilfredsstillende grad	I høj grad
	<i>Sæt kryds:</i>	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Har Rejseholdets temamøde givet brugbare handleanvisninger, som kan bruge i dit arbejde?	Ved ikke	Slet ikke	I mindre grad	I tilfredsstillende grad	I høj grad
	<i>Sæt kryds:</i>	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentarer til ovenstående besvarelser:

Hvilket udsagn passer bedst på din forhåndsviden

Sæt kryds

Jeg havde grundig viden om ADHD før temamødet

Jeg havde lidt viden om ADHD før temamødet

Jeg havde ikke meget viden om ADHD før temamødet

Din profession:

Vi vil gerne kontakte dig om tre måneder for at spørge dig, om Rejseholdets materiale har givet anledning til videre arbejde med ADHD og inklusion og om besøget efterfølgende har bidraget til fokus på og handling i forbindelse med ADHD.

Dit navn

E-mail

Evt. telefon nr.

Profession

By:

Arbejdssted:

For at sikre at evalueringsskemaerne er anonyme afleveres disse sedler hver for sig.

Evaluering af Rejseholdets øvelser

Hvilket/n klasse trin/aldersgruppe er børnene i?	<input type="text"/> <input type="text"/> Kl.	<input type="text"/> - <input type="text"/> år
Hvor mange børn er der i klassen/gruppen der skal lave øvelser?	<input type="text"/> <input type="text"/>	
Er der børn med ADHD i klassen/gruppen?	☐ Ja	☐ Nej ☐ Ved ikke
Hvor mange?	<input type="text"/> <input type="text"/>	

Deltog alle børn/elever i øvelserne?	☐ Ja	☐ Nej
Oplevede du, at børnene/eleverne kunne fastholde interessen i øvelserne?	☐ Ja	☐ Nej
Hvor mange børn/elever engagerede sig i øvelserne?	Antal børn:	
	Hele tiden	
	Det meste af tiden	
	Halvdelen af tiden	
	Lidt af tiden	
	Deltog ikke	

Beskriv hvad øvelserne kunne tilbyde dig som professionel?	
--	--

Evaluering af Rejseholdets øvelser fortsat

5. Vurderer du, at eleverne fik mere kendskab til handicaps gennem øvelserne?	Ved ikke	Slet ikke	I mindre grad	I nogen grad	I høj grad
<i>Sæt kryds:</i>	☐	☐	☐	☐	☐

6. Vurderer du, at eleverne fik mere kendskab til ADHD gennem øvelserne?	Ved ikke	Slet ikke	I mindre grad	I nogen grad	I høj grad
<i>Sæt kryds:</i>	☐	☐	☐	☐	☐

7. Har du selv fået mere viden om ADHD gennem det uddelte materiale fra ADHD-foreningen?	Ved ikke	Slet ikke	I mindre grad	I nogen grad	I høj grad
<i>Sæt kryds:</i>	☐	☐	☐	☐	☐

8. Hvordan vurderer du øvelserne i forhold til gennemførelse?	Ved ikke	ringe	anvendelig	god	Meget god
<i>Sæt kryds:</i>	☐	☐	☐	☐	☐

9. Hvordan vurderer du øvelserne i forhold til elevernes læring om handicap og ADHD?	Ved ikke	ringe	anvendelig	god	Meget god
<i>Sæt kryds:</i>	☐	☐	☐	☐	☐

Tjekliste Rejseholdets succeskriterier

Kommune	
By	
Uge for Rejseholdets besøg	

Hvor mange temaeftermiddage om ADHD har der været afholdt for socialrådgivere og andet relevant personale i kommunen?	
Hvor mange fælles fyraftensmøder om ADHD for personale på skoler og SFO'er har der været afholdt i kommunen?	
Hvor mange fælles fyraftensmøder har der været afholdt om ADHD for personale i daginstitutioner i kommunen?	
Hvor mange evalueringsskemaer er indsamlet i alt de tre ovennævnte steder?	
Hvor mange kommunale adresser (institutioner/skoler mm.) har Rejseholdets besøgt i løbet af dagene i denne uge?	

Succeskriterier: Mindst tre af ovenstående gennemføres i hver kommune, dog besøges under alle omstændigheder skoler og/eller daginstitutioner mindst tre formiddage.

Hvor mange skoler eller daginstitutioner har Rejseholdet udleveret øvelsesmateriale i denne kommune?	
Hvor mange klasser eller grupper er øvelserne udleveret til i alt i kommunen i denne uge (og har fået udleveret et evalueringsskema og en svarkuvert)?	

Succeskriterier: Mindst tre skoler og/eller daginstitutioner afprøver øvelsesmateriale i hver kommune

Hvor mange gange har Rejseholdet afholdt åben bus i denne kommune?	
Hvor mange gange har Rejseholdet afholdt offentligt tilgængeligt fyraftensmøde for borgere i kommunen?	
Hvor mange borgere er der i byen?	
Hvor mange har deltaget i åben bus i denne uge?	
Hvor mange har deltaget i offentligt tilgængeligt fyraftensmøde i denne uge?	

Succeskriterier: ca. 2 % af borgerne i byen eller mere end 150 borgere i alt besøger Rejseholdet i løbet af ugen.

Har en udvalgsformand eller tilsvarende budt velkommen til åben bus arrangementer, temaeftermiddage eller fyraftensmøder i denne by?	
Har børne- og ungechef eller tilsvarende deltaget i planlægning af Rejseholdets s besøg i denne kommune?	
Har børne- og ungechef eller tilsvarende deltaget i tilrettelæggelse af ugens program?	
Har børne- og ungechef eller tilsvarende deltaget i udvælgelse af skoler/daginstitutioner?	
Har den politiske ledelse været inddraget i arbejdet?	
Har børne- og ungechef eller tilsvarende deltaget i drøftelser om hvilken fremtidig ADHD-indsats der kan udvikles med udgangspunkt i Rejseholdets besøg?	
Er kommunalpolitikere eller forvaltningsledere blevet informeret om behovet for og fået leveret idéer til en indsats vedr. ADHD i løbet af samarbejdet/planlægningen med kommunen?	

Succeskriterier: Planlægningsmøder afholdt i foråret 2011. I mindst tre kommuner lykkes det, at få udvalgsformand eller tilsvarende til at byde velkommen.

Hvor mange gange har Rejseholdet fået omtale i lokale trykte medier?	
Hvor mange gange har Rejseholdet fået omtale i lokale elektroniske medier?	
Status: Hvor mange gange har Rejseholdet fået omtale i nationale trykte medier i alt ind til videre?	
Status: Hvor mange gange har Rejseholdet fået omtale i nationale elektroniske medier i alt ind til videre?	

Succeskriterier: Rejseholdet indgår i mindst to indslag i elektroniske medier og fire artikler i trykte medier.

Bilag 16: Ugeplan Bornholms Regionskommune**Ugeplan for Rejseholdts besøg på Bornholm i uge 37.**

	Mandag 12/9	Tirsdag 13/9	Onsdag 14/9	Torsdag 15/9	Fredag 16/9	Søndag 18/9
Formiddag, kl. 08.00 til 13.00	Rønneskolen	Paradisbakkeskolen	Hans Rømer Skolen	Skole Nord	Kl. 8-10 Dagtilbud Nord Kl. 11-13 Dagtilbud Midt	
Eftermiddag, kl. 14.00 til 16.00	Temamøde PPR , sundhedsplejen, samt Bornholms Familiecenter og Børne og skoleudvalget	Temamøde personalet på skoler/SFO og i dagtilbud	Dagtilbud Vest	Dagtilbud Øst		
Aften kl. 16.00 til?	Åben Bus Store Torv i Rønne Fra kl. 16:00 – 19:00			Åben Bus Torvet i Nexø Fra kl. 17:00 – 19:00		Anders Stjernholm optræder på Rasch Pakhus kl. 16:00

Bilag 17: Ugeplan Hørsholm Kommune

Ugeplan for Rejseholdets besøg i Hørsholm Kommune i uge 39

Uge 39	Mandag, 26.09	Tirsdag, 27.09	Onsdag, 28.09	Torsdag, 29.09	Fredag, 30.09
Formiddag	Rungsted skole	Usserød skole	Vallerød skole	Hørsholm skole	Lions Opnæsgård Lions Hørsholmpark
Eftermiddag	Temamøde: Kl. 14-16 Tværfagligt for sags- behandler –både børn og voksneområdet, jobcentermedarbejdere Samt SSP, hjemme- hos'er, shpl., høre/tale- Pædagoger og pæda- gogiske vejledere	Temamøde: Kl. 17-19 Daginstitutioner/ Hele småbørnsområ- det + daginstitutions - ledere	Temamøde: Kl. 14-16 Skoler, SFO-personale og ungdomsskoler (også private skoler)	Temamøde Kl. 17 - 19 forældre til børn med ADHD + relevante net- værkspersoner	
			Åben bus Kl 15-18 Hørsholm ved Trom- men		

Bilag 18: Ugeplan Rebild Kommune

Ugeplan for Rejseholdets besøg i Rebild Kommune i uge 43

Uge 43	Mandag, 24. 10.	Tirsdag, 25.10.	Onsdag, 26.10.	Torsdag, 27.10.	Fredag, 28.10.
Formiddag	Terndrup Skole	Sortebakkeskolen	Skørping Skole	Børnehuset Kronhjørten	Daginstitution Tuent
Kl. 13-14	Tværfagligt Temamøde for det kommunale personale (børn og familie) ¹	Tværfagligt Temamøde for det kommunale personale (unge/unge voksne 18-25) ²	Temamøde for personalet på skolerne		
Kl. 14-15					
Kl. 15-16				Åben bus Støvring	
Kl. 16-17	Temamødet for byrådet og handicaprådet OBS! Kl. 16.30-17.30			Ved parkeringspladsen ved Rådhus	
Kl. 17-18			Temamøde for personalet på daginstitutionerne		
Kl. 18-19					
Kl. 19-20		Temamøde for skole- og institutionsbestyrelser		Temamødet for alle forældre Støvring	

¹ PPR, socialrådgivere, sagsbehandlere, sundhedsplejersker og SSP på familieområdet – børnesagsbehandlere, AKT-vejleder (Børn og unge op til 18 år)

² UU, socialpsykiatrien, personalet fra produktionsskolen, gymnasier, jobcentre (Jesper Dalgaard), evt. socialrådgivere

Bilag 19: Ugeplan Køge Kommune

Ugeplan for Rejseholdets besøg Køge Kommune i uge 44

Uge 44	Mandag 31.okt	Tirsdag 1. nov	Onsdag 2. nov	Torsdag 3. nov	Fredag 4. nov
Formiddag	Ellemarkskolen	Alkestrupskolen	Dueslaget Bjæverskov	Mælkebøtten Køge	Holmebækkens Børnehus 4681 Herfølge
Kl. 13-14				Temamøde Køge familiecenter, PPR, socialrådgivere	
Kl. 14-15	Temamøde personalet på skolerne	Åben bus Torvet Køge	Temamøde personalet i daginstitutioner	Temamøde Jobcenter- medarbejder	
Kl. 15-16					
Kl. 16-17					
Kl. 17-18					
Kl. 18-19					
Kl. 19-20			Temamødet Forældre til børn med ADHD-diagnose		
Kl. 20-21					

Bilag 20: Ugeplan Fredericia Kommune

Ugeplan for Rejseholdts besøg i Fredericia Kommune i uge 45.

	Mandag, 7.11.	Tirsdag 8. 11.	Onsdag, 9. 11.	Torsdag, 10. 11.	Fredag, 11.11.
Formiddag	Bakkeskolen	Købmagergade skole	Allèskolen	Treldevejens skole	Lusinahaven
Kl. 13-14	Temamødet kommune- personalet Familie og Børnesund- hed	Temamøde personalet på folkesko- len	Temamøde personalet på folkeskolen		
Kl. 14-15					
Kl. 15-16					
Kl. 16-17		Stand up Anders Stjernholm		Åben bus	
Kl. 17-18	Temamøde lokalpoliti- kere	Temamøde personalet på daginsti- tutioner	Temamøde personalet på daginstitutioner		
Kl. 18-19					
Kl. 19-20				Temamøde forældre	
Kl. 20-21					

Bilag 21: Ugeplan Faaborg-Midtfyn Kommune

Ugeplan for Rejseholdets besøg i Faaborg-Midtfyn Kommune i uge 47.

Uge 47	Mandag 21.11	Tirsdag 22. 11	Onsdag 23. 11	Torsdag 24. 11	Fredag 25.11
Formiddag	Tingager Skolen	Sundskolen	Carl Nielsen Skolen	Hestehaven børnehave	Toftegårdens børnehave
Kl. 13-14					
Kl. 14-15	Temamøde personalet på skolerne	Temamøde personalet på skolerne	Temamøde personalet på skolerne	Temamøde kommunale personale : BUR, PPR, FAGU, mm.	
Kl. 15-16					
Kl. 16-17	Åben bus Ringe Bag bibliotek	Åben bus Torvet Faaborg			
Kl. 17-18				Temamøde Daginstitutioner	
Kl. 18-19					
Kl. 19-20			Temamødet forældre bedste- forældre og familie til børn med ADHD		
Kl. 20-21					

